

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2018

Vlasta Kubíčková

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

Realizace výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně v České republice

Bakalářská práce

Autor: Vlasta Kubíčková
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Tereza Raszková
Oponent: Mgr. et Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Vlasta Kubičková
Studium:	P15K0085
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální patologie a prevence
Název bakalářské práce:	Realizace výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně v České republice
Název bakalářské práce AJ:	Serving custodial sentence in the Czech Republic

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá zmapováním výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně v České republice. Teoretická část práce představuje hlavní terminologii týkající se realizace výkonu trestu, Vězeňské služby České republiky, jejích úkolů, organizace a zaměstnanců. V práci jsou zmíněny i penitenciární výchovné postupy a programy zacházení. V empirické části je použita metoda dotazníku.

FISCHER, Slavomil a ŠKODA Jiří. Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0. KOUKOLÍK, František a DRTILOVÁ Jana. Život s deprivanty. Praha: Galén, c2001. Makropulos. ISBN 80-7262-088-6. KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. Sociální patologie. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-080-1. RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ Stanislava. Kapitoly z penologie I. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-264-5. RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ Stanislava. Kapitoly z penologie II. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-378-9. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: Portál veřejné správy [online]. [cit. 2016-11-30]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=47912&name=z~C3~A1kon~20o~20v~C3~BDkonu~20trestu&rpp=15#local-content>.

Garantující pracoviště:	Katedra sociální patologie a sociologie, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Tereza Raszková
Oponent:	Mgr. Stanislava Hoferková, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	5.1.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 1/2013 (Řád pro nakládání se školními a některými jinými autorskými díly na UHK).

Dále prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně za pomoci odborného vedení Mgr. et Mgr. Terezy Raszkové, v seznamu uvedla veškerou použitou literaturu.

Svým podpisem stvrzuji, že práci, kterou jsem odevzdala je identická s její tištěnou verzí.

V Hradci Králové dne 20. 04. 2018

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. et Mgr. Tereze Raszkové za odborné vedení, vstřícnost, trpělivost, odborné rady, ochotu, cenné rady, připomínky, konzultace a postřehy, bez které by bakalářská práce nemohla vzniknout. Dále Všem respondentům za vyplnění dotazníku.

Anotace

KUBÍČKOVÁ, Vlasta. *Realizace výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně v České republice*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, 2018. 75 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se v první kapitole zabývá Vězeňskou službou České republiky, její organizační strukturou, základními úkoly a zaměstnanci. Druhá kapitola popisuje typy věznic, přijímací a umístovací proces vězně do výkonu trestu odnětí svobody, průběh výkonu trestu i práva a povinnosti odsouzeného. Třetí kapitola se zabývá zacházením s odsouzenými, se zvláštním zřetelem na programy zacházení a uplatňovanou kázeňskou praxi. Bakalářská práce poukazuje na význam Vězeňské služby České republiky a rozsah její práce s vězni.

Empirická část práce (dotazníkové šetření) zjišťuje názory propuštěných osob na zařazení do programů zacházení, na udělování kázeňských odměn a trestů, možnosti trávení volného času. Popisuje pohled respondentů na Vězeňskou službu a její chování k odsouzeným.

Klíčová slova: kázeňské odměny a tresty, odsouzený, trest, program zacházení, výkon trestu odnětí svobody.

Annotation

KUBÍČKOVÁ, Vlasta. *Serving custodial sentence in the Czech Republic*. Hradec Králové: University Hradec Králové, Faculty of Education, 2018. 75 pp. Bachelor Degree Thesis.

My bachelor thesis deals in the first chapter with the Prison Service System in the Czech Republic, with its organizational structure, basic tasks and with the Prison Service employees. The second chapter describes a type of prison, prisoner reception and placement process for the imprisonment act to execute the sentence and the prisoner rights and obligations. The third chapter takes in question the treatment of sentenced persons, with special regard to treatment programs and applied prison practice. My bachelor thesis highlights the importance of the Prison Service in the Czech Republic and shows the range of its work with prisoners. The empirical part of my thesis (a questionnaire survey) identifies the opinions of the released prisoners as to the inclusion in the treatment program, as to the disciplinary rewards and punishments during the time of imprisonment and as to the possibility for spending free time by the prisoners. It gives the meaning of the respondents as to the prison guards and their behavior towards the prisoners.

Keywords: disciplinary rewards and punishments, sentenced person, punishment, treatment program, imprisonment act to execute the sentence.

Obsah

Seznam zkratk	9
ÚVOD.....	10
1 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY	12
1.1 Organizační struktura Vězeňské služby České republiky	12
1.2 Základní úkoly Vězeňské služby České republiky	13
1.3 Zaměstnanci Vězeňské služby	14
2 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY NEPODMÍNĚNĚ	17
2.1 Typy věznic	18
2.2 Přijímání a umíst'ování do výkonu trestu	19
2.3 Průběh výkonu trestu.....	21
2.4 Práva a povinnosti odsouzeného ve výkonu trestu	24
3 REALIZACE PROGRAMŮ ZACHÁZENÍ	28
3.1 Realizace programů zacházení ve VTOS.....	29
3.2 Zaměstnávání odsouzených	30
3.3 Kázeňské odměny a tresty.....	32
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	35
4.1 Koncepce výzkumného šetření	35
4.2 Příprava a realizace výzkumného šetření	36
4.3 Časový rozvrh a charakteristika respondentů	37
4.4 Výsledky	39
4.5 Diskuze.....	47
4.6 Souhrn výzkumného šetření	49
ZÁVĚR	51
Seznam použitých zdrojů.....	53
Seznam příloh	62

Seznam zkratek

PZ	Program zacházení.
TČ	Trestná činnost.
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
VTOS	Výkon trestu odnětí svobody.
VS ČR	Vězeňská služba České republiky.
ZTVOS	Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
ZVS a JS	Zákon České národní rady č.555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

ÚVOD

Téma bakalářské práce jsem vybrala na základě mého dlouhodobého zájmu o problematiku vězenství a výkonu trestu. Jako studentka oboru Sociální patologie a prevence se zajímám o negativní vlivy a dopady chování odsouzených na ně samotné, jejich okolí a společnost. Rozhodla jsem se proto věnovat pozornost tomuto tématu, zdůraznit poslání a cíle Vězeňské služby České republiky a v neposlední řadě přiblížit realizaci výkonu trestu odnětí svobody. Cílem práce je tedy popsat realizaci výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně v České republice.

Vězeňská služba patří mezi základní složky české justice. Plní nejen funkci ochrannou, ale i pedagogickou. Její zaměstnanci se plně soustředí na řádné plnění výkonu trestu, které jim ukládá zákon. Jak uvádí ustanovení § 1 odst. 2 – zákona o výkonu trestu odnětí svobody, účelem výkonu trestu je prostředky stanovenými v zákoně působit na odsouzené tak, aby snižovali riziko recidivy svého kriminálního chování, a po propuštění vedli v souladu se zákonem soběstačný život.¹ Ustanovení § 2 odst. 1 – zákona dále hovoří o tom, že trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody.²

Porušování společenských norem a pravidel pácháním trestné činnosti patří stále více k nejnebezpečnějším společenským jevům. Nárůst kriminality vyvolává zvýšenou pozornost u odborníků, specialistů, kteří se problematikou zabývají, avšak i u laické veřejnosti. Jak uvádí Fischer³ osoba, která předpokládá, že společenské normy a pravidla nevyžadují jejich dodržování, se často dostává do rozporu se zákonem. Uvedené chování vede pachatele trestných činů k hledání alternativních (nežádoucích) způsobů dosahování cílů. Pachatelé se dostávají do střetu zájmů s institucí (trestní stíhání) a získávají nálepkou delikventa. Labelling (nálepkování) následně ovlivňuje chování okolí k samotnému jedinci, projevující se nedůvěrou, odmítáním a obezřetností. Jedinec postupně začne vyhovovat tlaku okolí a přijímá novou roli „recidivujícího delikventa“.

V bakalářské práci se zabývám organizací, úkoly a zaměstnanci Vězeňské služby. Dále výkonem trestu odnětí svobody nepodmíněně a realizací programů zacházení.

¹ § 1 odst. 2 – zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2017 [cit. 2017-20-10]. Dostupné z: <https://www.zakony-pro-lidi.cz/cs/1999-169>.

² § 2 odst. 1 – tamtéž.

³ FISCHER, Slavomír a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie*. Praha: Grada, 2014, s. 188. ISBN 978-80-247-5046-0.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. Tři kapitoly se zabývají teorií, čtvrtá kapitola se věnuje výzkumnému šetření, které je zaměřeno na názory propuštěných odsouzených z výkonu trestu odnětí svobody a Vězeňské službě.

Práce je určena všem, kteří se zajímají o problematiku vězeňství, studentům humanitních, právnických a zdravotnických oborů, a především budoucím zaměstnancům Vězeňské služby. Tématu realizace výkonu trestu v České republice, Vězeňské službě se mj. věnuje doc. PhDr. Miloslav Jůzl Ph.D.⁴, PhDr. Jaroslav Hála⁵, PhDr., prof. JUDr. Oto Novotný⁶, Slavomil Fischer Ph.D. M.B.A.⁷, JUDr. Věra Kalvodová, Dr.⁸

„Krátký a nenávratný je pro všechny čas života.“⁹

Publis Vergilius Maro

⁴ JŮZL, Miroslav. *Penitenciaristika jako věda žalární*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.

⁵ HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. ISBN 80-86708-30-6.

⁶ NOVOTNÝ, Oto, VANDUCHOVÁ, Marie, ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7.vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7552-358-7.

⁷ FISCHER, Slavomír a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.

⁸ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-163-7.

⁹ Krátký a nenávratný je pro všechny čas života – zajímavé citáty. *Azcitaty*. [online]. © 2009–2018 [cit. 2018-01-13]. Dostupné z: <http://azcitaty.cz/maro-publius-vergilius/30383/>.

1 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY

Posláním Vězeňské služby České republiky (dále jen VS ČR) je zajišťovat výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a bezpečnost a pořádek v soudních budovách. VS ČR je samostatnou jednotkou, která hospodáří a nakládá s majetkem státu. Základním požadavkem je, aby výkon trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) naplňoval svůj účel, odvrátil pachatelovo další kriminální chování a umožnil jeho zařazení do společnosti.

Vězeňská služba České republiky prochází vývojem v kontextu se společenskými a politickými změnami. Dochází k odbornému až specializovanému přístupu k uvězněným osobám. „V převážné většině případů je trestná činnost pachatelů svobodnou volbou, a svéráznou odpovědí na životní výzvy.“¹⁰

1.1 Organizační struktura Vězeňské služby České republiky

Zákon České národní rady č. 555/1992 Sb., o vězeňské službě a justiční strážích České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZVS a JS) uvádí organizační jednotky VS ČR:

- **generální ředitelství** je orgánem pro řízení a kontrolu VS ČR, plnění úkolů v oblasti státní správy vězeňství,
- **vazební věznice** zabezpečují, aby vazba plnila zákonem stanovený účel a byla vykonávána v souladu se zákonem č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů,
- **věznice** zabezpečují, aby trest odnětí svobody plnil svůj účel a byl vykonáván v souladu se zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů,
- **Akademie Vězeňské služby ČR** (dříve Institut vzdělávání) je resortním vzdělávacím zařízením, které zabezpečuje, aby příslušníci a občanští zaměstnanci VS ČR byli náležitě vycvičeni a vyškoleni pro výkon služby, práce, a zvyšovala se jejich odborná úroveň,
- **Střední odborné učiliště** (Škola pro osoby ve výkonu vazby nebo ve VTOS) se zabývá vzděláváním obviněných a odsouzených,

¹⁰ HÁLA, Jaroslav a Petra SOUDKOVÁ. *Jak mluví čeští vězni-místo a úloha vězeňského argotu*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2002, s. 17. ISBN 80-238-9463-3.

- **Ústav pro výkon zabezpečovací detence** je druh ochranného opatření, ve kterém se vykonávají psychologické, léčebné, pedagogické a další programy osobám, které jsou umístěné ve zvláštním ústavu a jsou nebezpečné společnosti.¹¹

V čele Vězeňské služby (podle ZVS a JS) stojí generální ředitel. Řídí její chod a plně se zodpovídá ministru spravedlnosti. Pouze ten jej do funkce generálního ředitele jmenuje i odvolává. V současné době je generálním ředitelem genmjr. PhDr. Petr Dohnal. VS ČR nyní spravuje 35 věznic (viz příloha č. 1), ve kterých bylo k 3. 4. 2018 umístěno 22 177 osob.¹²

Jak uvádí Bedrnová a Nový, je uvnitř VTOS stupeň organizovanosti, pořádku a disciplíny významný proto, aby zde zakládal odpovídající sílu organizace navenek.¹³

1.2 Základní úkoly Vězeňské služby České republiky

VS ČR se při plnění úkolů řídí ZVS a JS, které jsou definovány v ustanovení § 2:

- „spravuje a střeží vazební věznice (dále jen VV) a věznice, a ústav pro výkon zabezpečovací detenci,
- odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek ve VV a VTOS,
- střeží, předvádí a eskortuje osoby ve VV a ve VTOS,
- prostřednictvím programů zacházení s odsouzenými soustavně působí na osoby ve VTOS a obdobně i na některé skupiny osob ve VV s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po jejich propuštění na svobodu,
- provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky při VV a VTOS,
- zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva, v jiných místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném tímto zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství,
- vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve VV, ve výkonu zabezpečovací detence a ve VTOS,

¹¹ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008, s. 21–22. ISBN 978-80-7372-287-6 + § 1 odst. 4 – zákon České národní rady č.555/1992 Sb., o vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010–2018 [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>.

¹² Rychlá fakta/Generální ředitelství Vězeňská služba ČR. *Rychlá fakta Vězeňské služby ČR* [online]. 2018 [cit. 2018-16-03]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>.

¹³ BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. *Moc, vliv, autorita*. Praha: Managment Press, 2001, s. 19. ISBN 80-7261-053-8.

- provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve VTOS, případně i osob ve VV,
- vede evidenci osob ve VV, ve výkonu zabezpečovací detence a ve VTOS na území České republiky,
- plní úkoly, které pro ni vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána,
- zabezpečuje vzdělávání příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Institut vzdělávání, ve výkonu vazby a ve VTOS, které provádí Střední odborné učiliště Vězeňské služby,
- poskytuje zdravotní služby osobám ve VV, VTOS, zabezpečovací detenci, příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby; v případě potřeby zabezpečuje specializovanou zdravotní péči v mimovězeňských zdravotnických zařízeních,
- prošetřuje vlastními pověřenými orgány dle ustanovení § 12 odst. 2 trestního řádu trestnou činnost příslušníků, ve spolupráci s Policií České republiky se podílí na předcházení a odhalování trestných činů osob ve výkonu vazby a ve VTOS,¹⁴
- kontroluje odsouzeným doručené zásilky,
- dále VS ČR plní i další úkoly podle zvláštních předpisů např. zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále ZVTOS) ustanovení § 16 a § 20 č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů ustanovení § 15 č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů.

1.3 Zaměstnanci Vězeňské služby

Personál VS ČR se člení na příslušníky ve služebním poměru, podle zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů a na občanské zaměstnance v pracovněprávním vztahu k Vězeňské službě podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴ § 2 – zákon České národní rady č.555/1992 Sb., o vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010–2017 [cit. 2017-15-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>.

Dle vyhlášky 166/2014 Sb., o vnějším označení příslušníka Vězeňské služby České republiky, „příslušníci vykonávají službu ve stejnokroji VS ČR, nestanoví-li generální ředitel jinak. Příslušníci musí ve služebním poměru dodržovat požadavky na vnější vzhled příslušníka (viz Obrázek č. 1) a v době služby používat služební stejnokroj, který je charakterizován specifickými prvky:

- barevným provedením, složením a stříhem,
- hodnotným označením a odznaky na pokrývce hlavy,
- textilními nášivkami se znaky,
- rukávovými znaky určujícími příslušnost k České republice, rukávovými domovenkami rozlišujícími příslušnost k vězeňské stráž, nebo justiční stráž, domovenkami označenými textem VS ČR, vězeňská stráž, justiční stráž, pyrotechnik nebo psovod,
- stejnou barvou stejnokrojových košil a knoflíků,
- osobním identifikačním číslem,
- rezortním oborovým znakem určujícím příslušnost k VS ČR.¹⁵

Dle Jůzla „VS ČR používá znaky, na kterých je vyobrazen meč (symbol státní moci a ozbrojené složky), váhy (justiční symbol spravedlivého měření a zvažování trestu) a ve spodní části je obsažen název VS ČR“¹⁶ (viz Obrázek č. 1).

Vedle příslušníků ve služebním poměru zaměstnává Vězeňská služba ČR občanské zaměstnance, kteří nosí identifikační kartu. Na tyto se nevztahuje vyhláška 166/2014 Sb.

Mezi takové pracovníky jsou zařazeni dle Sochůrka:

- **specialisté** (psychologové, speciální pedagogové, vychovatelé, pedagogové volného času, sociální pracovníci, sociologové, právníci, vychovatelé – terapeuti, kaplani a učitelé ve školských vzdělávacích střediscích),
- **duchovní** (kaplani, kteří jsou zaměstnanci VS ČR, tak externí duchovní),
- **zaměstnanci** (ekonomové, personalisté, správní pracovníci, logisté),
- **zdravotnický personál** (lékaři, zdravotní sestry).¹⁷

¹⁵ § 11 – vyhlášky č. 166/2014 Sb., *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2017 [cit. 2017-26-11]. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/2000-10?text=166%2F2014>.

¹⁶ JŮZL, Miroslav a Antonín OLEJNÍČEK. *Penologie a penitenciární pedagogika*. Brno: IMS, 2004, s. 41. bez ISBN.

¹⁷ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008, s. 23. ISBN 978-80-7372-287-6.

Vychovatelé, sociální pracovníci a psychologové jsou stále více přetěžováni administrativní činností. Důsledkem je méně času na přímou práci s uvězněnými osobami. Pracovníci spolupracují a každý svou specifickou odborností působí na odsouzeného odlišnou měrou. Jak uvádí Hála, je nutné, aby např. psycholog k pochopení odsouzeného žil ve věznici nebo ve vazební věznici s lidmi nebo mezi nimi, nikoli vedle nich. Protože jen tak podle něj dokáže být zahloubán do svých úzce odborných problémů.¹⁸

I když je povolání ve VS ČR po psychické stránce náročné, jsou zaměstnanci povinni jednat s odsouzenými váženě, rozhodně, respektovat jejich práva, barvu pleti, pohlaví, jazyk, náboženství, politické zaměření, národnostní a sociální původ, a dále pak bránit jejich důstojnost tak, aby nedocházelo k ponižujícímu a krutému zacházení, což je každému odsouzenému garantováno v Listině základních práv a svobod. Dále jsou všichni zaměstnanci povinni dodržovat mlčenlivost o skutečnostech, které se během služby dozvěděli.

Zaměstnání u Vězeňské služby patří mezi psychicky nejnáročnější profese. Aby bylo možné aplikovat výkon trestu na odsouzené a plnit tak výkonnou funkci, je zapotřebí si vysvětlit, co je předmětem výkonu trestu, jaká je diferenciace odsouzených na základě rozsudku a jaké jsou rozdíly v jejich následné umístění do výkonu trestu odnětí svobody. Ve druhé kapitole, se blíže budeme zabývat problematikou VTOS a jeho průběhem.

„Qui parcit nocentibus, innocentes punit.“¹⁹

Kdo šetří viníky, trestá nevinné

¹⁸ HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006, s. 34. ISBN 80-86708-30-6.

¹⁹ Nikdy se nevzdávej. *Ode dna se odráží nejlépe: Qui parcit nocentibus, innocentes punit* [online]. Svíd'a. [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <http://nikdysenevzdavej.blogspot.cz/2013/03/qui-parcit-nocentibus-innocentes-punit.html>.

2 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY NEPODMÍNĚNĚ

Porušení zákona je vždy spojeno s trestem. Účelem trestu odnětí svobody je především ochrana celé společnosti před pachateli, kteří se dopustili trestných činů. Dále pak prevence, která vede k znemožnění pokračování protiprávní činnosti či jejího dalšího páchání. Výkon trestu lze realizovat jen takovým způsobem, který respektuje lidskou důstojnost osoby (odsouzeného) ve VTOS a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody, tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti. Jak uvádí ustanovení § 2 odst. 1 ZVTOS²⁰ i Kalvodová a kol.²¹, je nutné u odsouzených dodržovat zásadu humanismu a přiměřenosti, a to v návaznosti na obecné ustanovení pro ukládání trestních sankcí a opatření, která jsou upravena v trestním zákoně.

Trest odnětí svobody je nejtvrdějším z trestů, kterými je možné pachatele potrestat dle ustanovení § 52 TZ. „V pol.19. století se tělesný trest pouze přestal soustřeďovat v mučení jakožto technice bolesti: jeho hlavním cílem se stalo zbavení majetku či práva. Avšak takový trest, jako jsou nucené práce nebo dokonce uvěznění – prosté zbavení svobody..., který se dotýká samotného těla: vyměření stravy, omezení v oblasti sexuality, bití, umístění na samotce.“²² Jak uvádí Sochůrek²³ ztráta sociálních vazeb na rodinu může vést k hledání zázemí v kriminálních partách, což často vede k fixaci na osoby z vězení. Společně s působením návyku na vězeňské prostředí posilují nesamostatnost a neschopnost najít si a udržet stále zaměstnání.

V roce 1992 byla vypracována nová koncepce českého vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel a humanistických tradic, na jejímž základě byl vydán zákon č. 555/1992Sb. V koncepci byl kladen důraz na splnění cílů, které se však do roku 2015 nepodařilo uskutečnit. Proto byla vypracovaná koncepce nová, a sice do roku 2025, která upřesňuje a doplňuje postupy, prostřednictvím nichž lze závěry koncepce realizovat. Je kladen velký důraz na význam vězně jako člověka, který po VTOS bude opět navrácen do společnosti. Proto je nutné vnímat pobyt odsouzeného již od prvního dne tak,

²⁰ § 2 odst. 1 – zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2017 [cit. 2017-20-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

²¹ KALVODOVÁ, Věra, KUČTA Josef a Petr ŠKVAIN. *Zákon o výkonu zabezpečovací detence*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 6. ISBN 978-80-7478-604-4.

²² FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000, s. 48. ISBN 80-86019-96-9.

²³ SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie III. díl: Negativní jevy z vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s. 69. ISBN 978-80-7372-205-0.

aby byl schopen se bez problémů navrátit zpět do původního prostředí a naučil se příkladně žít bez páchání další trestní činnosti. Vágnerová uvádí, že „trest odnětí svobody přináší odlišné zkušenosti, a proto se mění prožívání, uvažování i chování trestaných. Vězeňské prostředí má své vlastní pravidla, více či méně odlišná od obecně platných norem. Ve vězení jsou užitečné jiné vzorce chování. Způsoby chování získané na svobodě vyhasínají – nejsou zde potřebné, někdy jsou dokonce nežádoucí a spoluvězni sankciované.“²⁴

Vězení je prostor, který umožňuje trénink požadovaného sociálního chování. Aby byl VTOS účelný, je prováděna nápravně výchovná činnost, která zahrnuje výchovné postupy, pracovní výchovu a kulturně výchovné práce. Jak Hála uvádí ve své publikaci „delikvent sám sebe narcisticky považuje za zvláštní osobnost (podle Dostojevského „výjimečný člověk“), tak jedinečnou a odlišnou od ostatních lidí, že nepochybuje o svém nezadatelném právu muset respektovat společenské normy a požadavky. Nabývá přesvědčení, že okolní svět existuje pouze pro jeho osobní radost a prospěch. Dospívá ke svéráznému světonázorovému postoji být oprávněn k tomu, vzít si cokoli od kohokoliv kdykoliv.“²⁵ Odsouzený ve VTOS často ztrácí zábrany k odcizení věcí, které mu nepatří, překračuje normy chování a s ní spojené podmínky. A „s tím souvisí i role jedince, který byl jednou trestán, tak získává roli kriminálního.“²⁶ V tabulce č. 1 jsou uvedena fakta naplněnosti věznic, které se rok od roku zvyšují. Tento trend je alarmující.

2.1 Typy věznic

Od 1. 10. 2017 vstoupil v platnost zákon č. 58/2017 Sb., kterým se změnil zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen TZ), a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Z původních čtyř typů věznic se odsouzení nyní umisťují podle ustanovení § 56 odst. 1 a 2 TZ do dvou typů věznic. Ty se dělí podle způsobu vnějšího střežení, zajištění bezpečnosti a režimu výkonu trestu.

„Nepodmíněný trest odnětí svobody se vykonává diferencovaně ve věznicích.

- a) s ostrahou, nebo
- b) se zvýšenou ostrahou.

²⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 819–820. ISBN 978-80-7367-414-4.

²⁵ HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006, s.78. ISBN 80-86708-30-6.

²⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 817. ISBN 978-80-7367-414-4.

Soud zpravidla zařadí do věznice:

- s ostrahou pachatele, u kterého nejsou splněny podmínky pro zařazení do věznice se zvýšenou ostrahou,
- se zvýšenou ostrahou pachatele, kterému byl uložen výjimečný trest (§ 54), kterému byl uložen trest odnětí svobody za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 108), kterému byl za zvlášť závažný zločin (§ 14 odst. 3) uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osm let nebo který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl nebo se pokusil uprchnout z vazby, z výkonu trestu nebo z výkonu zabezpečovací detence."²⁷

Věznice s ostrahou se dále dělí podle stupně zabezpečení na oddělení:

- s nízkým stupněm zabezpečení,
- se středním stupněm zabezpečení a
- s vysokým stupněm zabezpečení.

Do oddělení se odsouzení umisťují podle míry vnějšího a vnitřního rizika.²⁸ Věznice jsou zajišťované, co se týká bezpečnosti, silnými a vysokými zdmi, ostnatými dráty, konstruovanými elektronickými signály a střežícím systémy (ČR zvláště nebezpečné vězně umisťuje do tzv. oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením). V každé věznici musí pravidelně probíhat státní inspekce a nezávislé kontroly.

2.2 Přijímání a umisťování do výkonu trestu

Přijímání a umisťování odsouzených do VTOS podléhá přesně stanovenému postupu. „Do výkonu trestu odnětí svobody může být odsouzený přijat pouze na základě pravomocného (slovy „Jménem republiky“) a vykonatelného rozhodnutí soudu a nařízení výkonu trestu odnětí svobody...“²⁹

Jak uvádí Raszková s Hoferkovou „odsouzený se může do výkonu trestu odnětí svobody dostat buď: okamžitě, s policejním doprovodem, s odkladem, nebo vůbec (např. v případech, kdy dojde ke změně rozsudku v souvislosti s odvoláním). Nařízení výkonu trestu je vykonatelné, ale při jeho výkonu jsou tyto možnosti:

²⁷ § 56 odst. 1 a 2 – zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2017 [cit. 2017-20-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

²⁸ § 12 a) – tamtéž.

²⁹ NEDOROST, Libor. *Vězeňství a správa vězeňství v ČR*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 26. ISBN 80-210-1114-9.

- nástup z vazby,
- nástup ve lhůtě do 1 měsíce (není-li obava, že uprchne),
- zatčení a dodání do věznice (je-li obava, že uprchne či nenastoupí ve lhůtě mu určeném),
- vypátrání a zatčení (není-li známo místo pobytu odsouzeného).³⁰

Dle trestního řádu může být odsouzenému ze zdravotních důvodů umožněn odklad nástupu do VTOS. Zpravidla bývá umístěn do věznice, která je nejbližší k místu pobytu (trvalého bydliště) z důvodu možných návštěv a posilování rodinných vztahů při VTOS. Odsouzení do VTOS nastupují v době od 8.00 – do 16.00 hod. Po ověření jejich pravé totožnosti dle ustanovení § 3 odst. 2 vyhlášky č. 345/1999 Sb., a písemného nařízení soudu o VTOS je odsouzený přijat a následně umístěn do výkonu trestu. U každého odsouzeného je provedena osobní prohlídka, kterou zásadně vykonává osoba stejného pohlaví, dále je provedeno potřebné hygienické opatření, prohlídka osobních věcí, které má v době nástupu u sebe. O ponechání osobních věcí rozhoduje ředitel věznice nebo jím pověřený pracovník VS ČR s ohledem na kapacitu úložného prostoru ve skřínce. Odsouzený má právo si u sebe ponechat písemnosti týkající se trestního řízení, kapesní či náramkové hodinky, psací potřeby, hrnek na čaj a základní hygienické potřeby.

Odsouzení musí být při přijetí do VTOS prokazatelně seznámeni s právy a povinnostmi dle zákona a řádu VTOS a s vnitřním řádem věznice. Poté jsou zařazeni do tzv. nástupních oddělení. Jak uvádí VS ČR na webových stránkách pomocí prediktivního nástroje SARPO, který hodnotí rizika a kriminogenní potřeby odsouzených VS ČR zpracuje vstupní Komplexní zprávu. „Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, sociálního, případně lékařského posouzení, hodnocení rizik a potřeb a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného; její obsah je důvěrný.“³¹ Na její výstupy navazuje Program zacházení s odsouzenými. Nástroj posuzuje pravděpodobnost opětovného selhání odsouzeného na základě:

- výpočtu statického rizika z údajů o kriminálním chování,
- výpočtu dynamického rizika vyhodnocujícího celkem 48 rizik v 7 základních životních oblastech,

³⁰ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie I*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, s. 86. ISBN 978-80-7435-264-5.

³¹ § 41 odst. 2 – zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2017 [cit. 2017-20-10]. Dostupné z: <https://www.zakony-pro-lidi.cz/cs/1999-169>.

- odhadu způsobení újmy a specifikace potenciální oběti na základě analýzy trestné činnosti,
- vyhodnocení motivace a sebehodnocení.³²

Po přijetí do věznice správa věznice odesílá generálnímu ředitelství Vězeňské služby hlášení, které obsahuje Rozhodnutí o umístění odsouzeného do věznice. Dále pak správa věznice odešle hlášení soudu o nástupu odsouzeného dle ustanovení § 5 vyhlášky č. 345/1999 Sb., který rozhodoval ve věci v prvním stupni a dalším orgánům, pro něž je skutečnost zbavení osobní svobody odsouzeného významná.

Dle ustanovení § 7 ZTVOS se odsouzení umísťují ve věznici odděleně podle následujících pravidel:

- muži od žen,
- mladiství od dospělých,
- poprvé uvěznění od recidivistů,
- odsouzení za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy spáchané z nedbalosti,
- zvláště odsouzení s duševní poruchou chování, s uloženým ochranným léčením a zabezpečovací detencí,
- odsouzení trvale pracovně nezařaditelní,
- velmi nebezpeční od ostatních odsouzených.³³

2.3 Průběh výkonu trestu

Pro bezproblémový průběh VTOS a snadnou orientaci odsouzeného je v každé věznici zaveden vnitřní řád věznice. V ustanovení „§ 14 ZTVOS říká, že pro každou věznici stanoví její ředitel se souhlasem generálního ředitelství VS vnitřní řád věznice, v němž stanoví denní rozvrh chodu věznice, činnosti odsouzených a jejich podíl na řešení souvisejících se životem ve věznici. Vnitřní řád obsahuje krom denního rozvrhu i druh a obsah povinných a dobrovolných činností pro jednotlivé skupiny.“³⁴ Odsouzení se řídí zákonem

³² Sarpo/Generální ředitelství. *Sarpo* [online]. 2018 [cit. 2018-26-03]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/?s=sarpo>.

³³ § 7 –zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2018 [cit. 2018-12-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

³⁴ § 14 – zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2017 [cit. 2017-20-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

o VTOS § 14 vnitřním řádem věznice, který představuje interní směrnici věznice. Denní rozvrh věznice je určen časovým rozvrhem, závazným pro každého odsouzeného (viz Příloha č. 2), časy jsou orientační. Na jejich základě dozorcí vyhláší čas konkrétních činností. Stanoví se především čas budíčku a večerky, doba spánku, čas plnění aktivit programů zacházení, čas pro osobní hygienu, stravování, vycházky, úklid a ostatní činnosti. Vnitřní řád věznice je umístěn na každém oddělení věznice, v knihovně a v návštěvní místnosti. Musí být přístupný všem zaměstnancům a odsouzeným.³⁵

Podle Raszkové a Hoferkové se odsouzení na základě vnitřního řádu rozdělují do tří přístupných skupin:

- I. skupinu tvoří odsouzení, kteří si řádně plní program zacházení, mají kázeňské odměny bez kázeňských trestů,
- II. skupinou jsou odsouzení, kteří mají problémovější chování nebo nastoupili do VTOS,
- III. skupina jsou odsouzení s problémovým chováním, kteří si neplní program zacházení a nedodržují vnitřní řád věznice, ve které jsou umístěni.³⁶

Odděleně se pak umísťují odsouzení se změněnou pracovní schopností, odsouzení nad 65 let a odsouzené ženského pohlaví.

Ve VTOS je odsouzený vyčleněn ze svého dosavadního života a prostředí. To má za následek negativní postoj spojený se změnami v názorech odsouzeného. Ve VTOS dle Fischera³⁷ probíhá u každého odsouzeného tzv. proces „*prizonizace*“, kdy se odsouzený psychologicky přeměňuje ze svobodného člověka ve vězně (*inmate code*), interiorizuje (přijímá a zvnitřňuje je) individuálně formální pravidla dané věznice a svéráznou směsicí vězeňské subkultury spojenou se všemi neformálními hodnotami, normami, pravidly a zvyky. „Typickým rysem je povrchní, předstíraná slušnost a poslušnost. Dochází k oslabování životních schopností, který se po propuštění se upevňuje a uznává vězeňský způsob života.“³⁸ Ve věznicích vznikají vězeňské subkultury se specifickým projevem (vězeňský argot – mluva vězňů, ostatním lidem nesrozumitelná viz Příloha č. 3) a osobitou sociální hierarchií spojenou s rolmi, které uvádějí Netík, Netíková a Hájek:

³⁵ Tamtéž.

³⁶ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie I*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, s. 91. ISBN 978-80-7435-264-5.

³⁷ FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 183. ISBN 978-802-4727-813.

³⁸ RANDÝSKOVÁ, Tereza. *Vliv vězeňského prostředí na životy odsouzených ve výkonu trestu*. Zlín: 2013, s. 41. Diplomová práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií.

- neformálního vůdce (tzv. king) – vyznačující se nadřazeností chování, povýšeností, ovládním okolí krutým způsobem,
- dělesloužícího (tzv. kmet) – získané postavení díky delšímu pobytu ve VTOS a zkušenosti, jedná se o poradce krále,
- řadového příslušníka vězeňské subkultury – jedinec s pevně vymezenými právy a povinnostmi,
- outsidera (pampeliška) – slabý jedinec s otrockým vztahem, bývá obětí různých nekalostí.³⁹

Nejvyšší role dodává odsouzenému pocit tvrdosti a důležitosti, který plně zapadá do systému vězeňství. Odsouzený se cítí jako „velký hoch“ a uvěznění vnímá s menším pocitem strádání. Mezi odsouzenými také dochází i k barterovým obchodům, kdy navzájem od sebe získávají kávu, cigarety, čaj, drogy, poštovní známky a jiné potřebné suroviny a tím nabývají pocitu ztracených hodnot. Ve vězenství se všeobecně traduje zásada, že „spokojený vězeň (a tedy takový, který nečiní personálu problémy) je ten, který má dostatek cigaret a kávy nebo čaje.“⁴⁰ Poměr kriminálního chování u mužů je vyšší než u žen. Raine⁴¹ spatřuje důvod tohoto nepoměru v dravém jednání mužů v kontextu seberealizace, kdežto ženy se chovají účelově.

Odsouzený se během VTOS dostává do výchovně pozitivního působení VS ČR, ale současně i do negativně působícího chování ze strany odsouzených. U odsouzených se mohou projevit zdravotní problémy spojené s narušením psychiky. Např. z nedostatku přirozeného světla, ze stálého hluku, který je v prostorách věznice produkován ze strany personálu, odsouzených či různých oprav při rekonstrukci věznice, ze zakouřeného prostředí, nevhodné stravy a nevhodného pitného režimu. Narušený psychický stav se projevuje výrazným chováním, sebepoškozováním, vyhlášením hladovek, ničením majetku a napadání uvězněných či zaměstnanců VS ČR. Odsouzení si pak často snaží omlouvat své chování s výmluvami, že za jejich problémy mohou jiní, stěžují si na podjatost soudců či nevhodné zacházení ze strany VS ČR.

³⁹ NETÍK, Karel, NETÍKOVÁ, Daria a Stanislav HÁJEK. *Psychologie v právu*. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 28. ISBN 80-7179-177-6.

⁴⁰ HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006, s. 49. ISBN 80-86708-30-6.

⁴¹ RAINE, Adrian. *The psychopathology of Crime. Criminal Behavior as a Clinical Disorder*. San Diego: 1993, s. 23. ISBN: 9780125761550.

2.4 Práva a povinnosti odsouzeného ve výkonu trestu

V roce 1988 se tehdejší Československo připojilo k řadě států a podepsalo Úmluvu proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, vycházející z Charty organizace spojených národů, Všeobecné deklarace lidských práva Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. „Mezinárodní politická vůle tímto aktem jednoznačně deklarovala princip humanizace v zacházení s každým jedincem, byť by to byl třeba i pachatel nejzávažnějších trestných činů.“⁴²

Práva jsou všem odsouzeným ve VTOS zaručena ze ZVTOS ustanovením § 2, který říká, že „trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti. S odsouzenými ve VTOS se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.“⁴³ Odsouzeným ve VTOS přísluší stejná práva rovného přístupu ke všem odsouzeným a je zárukou nestrannosti. Tato práva jsou poskytována ve všech typech věznic. Odlišují se pouze vnitřním řádem věznice.

Pokud chceme „po odsouzeném, aby respektoval práva ostatních lidí, institucí a státu, musíme respektovat jeho práva.“⁴⁴ Odsouzení po dobu VTOS mají stejná práva jako ostatní občané České republiky, ovšem s určitými omezeními, jako je např. omezení práva svobodného pohybu a pobytu, právo na soukromí, právo na zachování listovního tajemství, tajemství jiných písemností a záznamů, právo svobodné volby povolání, právo na stávkou, sdružování se ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích, právo zakládat odborové organizace, právo podnikat a právo svobodně si zvolit lékaře. Práva, které zaručuje Ústava České Republiky mohou být u odsouzených omezena jen na základě ZVTOS nebo dalších předpisů týkajících se VTOS.

Mezi nejzákladnější práva odsouzených patří právo na:

- ubytování a stravování,

⁴² HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006, s. 7. ISBN 80-86708-30-6.

⁴³ § 2 odst. 1 a 2. - zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2018 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

⁴⁴ NOVOTNÝ, Oto, VANDUCHOVÁ, Marie, ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 420. ISBN 978-80-7552-358-7.

- poskytování základní zdravotní péče,
- pravidelný spánek, lůžko a osobní volno,
- přijímání a odesílání korespondence,
- vystrojování a osobní hygienu,
- nákup potravin, věci osobní potřeby,
- přijímání balíčků a peněz,
- užívání telefonu,
- přijímání návštěv a udržování pozitivních rodinných vazeb,
- právní pomoc a styk s advokátem,
- vycházky a uspokojování kulturních potřeb,
- duchovní služby aj.⁴⁵

Odsouzený má právo k uplatnění svých práv a zájmů podávat stížnosti a žádosti k příslušným orgánům, tak aby byli včas a řádně vyřízeny. S výkonem trestu a omezením některých práv jsou odsouzení povinni dodržovat určité zásady a plnit si své povinnosti stanovené v zákoně spojené s VTOS a vnitřním řádem věznice. Mezi základní povinnosti odsouzených podle ZVTOS ustanovení § 28 patří udržovat pořádek a kázeň, zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, podrobit se osobní prohlídce, pracovat, pokud mu je práce přidělena, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců VS ČR, zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice, plnit úkoly, které vyplývají z programu zacházení, umožnit zaměstnancům VS ČR kontrolu svých osobních věcí, dodržovat zásady slušného chování, dodržovat pokyny podle zvláštních právních předpisů a dodržovat zásady hygieny, podrobit se preventivní vstupní, periodické, mimořádné či vstupní prohlídce v rozsahu určené lékařem, včetně odborných a laboratorních vyšetření a očkování, strpět úkony související s jeho identifikací či zpracování komplexní zprávy, neprodleně ohlásit zaměstnanci VS ČR své onemocnění nebo zranění, uhradit náklady zdravotních služeb poskytnutých na jeho žádost a odevzdat do úschovy věci, jejichž držení je v rozporu z účelem VTOS.⁴⁶

Dle ustanovení § 28 ZTVOS odst. 3 je odsouzeným ve VTOS zakázáno:

- navazovat styky s jinými osobami v rozporu s tímto zákonem nebo s pokynem vydaným na základě tohoto zákona,

⁴⁵ § 17–27 – zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2018 [cit. 2018-12-01]. Dostupné z: <https://www.zakony-pro-lidi.cz/cs/1999-169>.

⁴⁶ § 28 – tamtéž.

- hrát hazardní hry o peníze, věci, služby, nebo jiné úkoly,
- vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické a jiné návykové látky,
- vyrábět a přechovávat předměty ohrožující bezpečnost osob, majetku, nebo sloužící k útěku, nebo které by svou povahou či množstvím mohly poškodit pořádek a zdraví ostatních uvězněných osob,
- předstírat zdravotní komplikace s cílem získat výhody,
- tetovat se, tetovat jiné odsouzené, nechat se tetovat jinou osobou,
- úmyslně se sebepoškozovat, navazovat a udržovat styky, které jsou v rozporu se zákonem,
- přechovávat a rozšiřovat tiskoviny a materiály propagující národnostní, rasovou, etnickou, sociální a náboženskou nesnášenlivost, materiály obsahující popis výroby a použití návykových látek, zbraní, střeliva, výbušnin a jedů,
- bez souhlasu VS ČR prodávat, darovat, směňovat věci, které jsou v držení věznice, provokovat nekázní apod.⁴⁷

U odsouzeného, který si odmítá plnit své povinnosti a u něhož je výzva nebo napomenutí k jeho nápravě nedostačující, je VS ČR oprávněna v nezbytném rozsahu užít veškeré prostředky povolené zákonem. Pokud je nezbytné nutné k zajištění bezpečnosti odsouzených, kteří ohrožují život nebo zdraví své či ostatních osob, úmyslně poškozují majetek, násilím se snaží mařit VV nebo VTOS, narušují pořádek nebo bezpečnost v budovách soudů, budovách státních zastupitelství nebo ministerstev a v bezprostřední blízkosti střežených objektů, je příslušník VS ČR oprávněn k plnění svých úkolů použít donucovací prostředky⁴⁸ (viz Příloha č. 4). Dle grafu je zjevné, že nejčastěji se užívají donucovací prostředky na ubytovnách odsouzených (viz Graf č.1).

Výkon trestu odnětí svobody patří mezi náročné životní situace nejen odsouzených, ale i jejich rodin. Je vždy spojen se sankcemi, které často negativně ovlivňují pohled uvězněných osob na Vězeňskou službu České republiky i pohled společnosti na odsouzeného. Je mylné, se domnívat, že lidé, kteří jsou uvězněni, svůj trest plní pouze poleháváním na kavalci, sledováním TV, posilováním a jinými líbivými aktivitami. Úkolem VS ČR je lidem ve VTOS poskytnout nejen stravu, ošacení, zdravotní péči, ale trestané osoby

⁴⁷ § 28 – zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2017 [cit. 2017-20-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

⁴⁸ § 17 odst. 2 – zákon České národní rady č.555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2017 [cit. 2017-15-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>.

„napravovat“ v programech zacházení a pomocí pozitivní motivace, které jsou blíže rozepsány ve třetí kapitole.

Kodex vězně:

„Neplet' se do věcí jiných vězňů!

Nebud' moc zvědavý!

Nepouštěj si pusu na špacír!

Hled' si svého!

Nebonzuj!“⁴⁹

⁴⁹ POLLOCK-BYRNE, Joecelyn. *Women, Prison & Crime*. Blemont: 1990, p. 31. ISBN 0-534-12888-2.

3 REALIZACE PROGRAMŮ ZACHÁZENÍ

Od dřívějších pojmů resocializace nebo reedukace (resocializační a reedukační programy), jak uvádí Raszková s Hoferkovou⁵⁰ bylo již upuštěno a byl zaveden nový pojem – program zacházení (zacházení s odsouzeným), kde se především zohledňují individuální potřeby a možnosti odsouzeného. K hlavním bodům v nápravě odsouzených osob patří tzv. program zacházení, kdy VS ČR předpokládá, že kooperací psychologů, sociálních pracovníků, vychovatelů a pedagogů ovlivní svým působením smýšlení odsouzených, a vhodnou cestou tak dojde k nápravě odsouzených. Černíková vysvětluje program zacházení s pachateli jako „souhrn aktivit směřovaných k pachateli trestných činů, které provádí specializovaný pracovník (vězeňský, sociálních služeb, výchovný): jedná s pachateli trestných činů, řeší a pomáhá řešit jejich problémy, vede odsouzené (k práci, ke vzdělávání, k samostatnosti...), pečuje (o jejich zdraví, pozitivní rozvoj), působí a ovlivňuje jejich chování, názory, vývoj, které směřuje k prosociální orientaci. Cílem je, aby obsah zacházení vedl odsouzeného k sociálně vyzrálějšímu – odpovědnějšímu chování.“⁵¹ Dle ustanovení § 40 odst. 2 ZVTOS „věznice stanoví každému odsouzenému program zacházení jako formu cílevědomého a komplexního působení, jehož cílem je připravit odsouzené na soběstačný život v souladu se zákonem po propuštění z výkonu trestu. Součástí působení na odsouzeného jsou rovněž metody a formy práce zaměřené na oblast řešení důsledků a dopadů trestné činnosti na poškozeného.“⁵² Současně se snaží předejít prizonizaci u vícekrát trestaných osob a za pomoci programů zacházení předejít hromadným projevům nespokojenosti uvězněných.

Garantem sestavení programu zacházení je speciální pedagog, který je koordinačním a sjednocujícím prvkem všech činností. Sleduje kvalitu účasti odsouzených v programu zacházení, zaměřuje se na kriminální anamnézu, hodnotí současný delikt, způsoby chování, vystupování, rodinnou a osobní anamnézu apod.⁵³

⁵⁰ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: 2014, s. 7. ISBN 978-80-7435-378-9.

⁵¹ ČERNÍKOVÁ, Vratislav a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 143–144. ISBN 978-80-7380-138-0.

⁵² § 40 odst. 2 – zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2017 [cit. 2017-20-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

⁵³ OTAVA, Jiří. *Současný stav sekundárního školství v rámci penitenciární praxe a možnosti jeho rozvoje*. Brno: 2012, s. 67. Bakalářská práce. Mendelova univerzita v Brně, Institut celoživotního vzdělávání.

Jak uvádí VS ČR⁵⁴ ve svém periodiku, efektivnost programů zacházení (dále jen PZ) je závislá na podmínkách, v nichž jsou realizovány. Je nutno k přihlídnout na prostorovým možnostem, materiálním prostředkům a odbornosti ze strany zaměstnanců. Úspěšné naplnění je samozřejmě závislé na postoji a spolupráci odsouzeného.

3.1 Realizace programů zacházení ve VTOS

Program zacházení patří k součásti života odsouzeného. Zahrnuje pracovní, vzdělávací, terapeutické a zájmové aktivity, které svým působením a odlišným přístupem ke každému odsouzenému naplňují cíle při jeho realizaci ve VTOS. Odsouzený si může, ve spolupráci se speciálním pedagogem, vybrat ze zvolených aktivit, které by chtěl plnit v programu zacházení. Po jeho svobodném rozhodnutí a přijetí programu je pro něj dále závazný. Pokud si nezvolí z doporučených alternativ, účastní se aktivit stanovených vnitřním řádem věznice. Důležitou rolí ve výběru a realizaci programu hraje i skutečnost, po jakou dobu je odsouzený ve VTOS. Program zacházení vytváří podmínky pro samostatný způsob život odsouzeného. Věznice si na každého odsouzeného zpracuje samostatně individuální program zacházení, na jehož základě se vypracuje komplexní zpráva, která obsahuje konkrétní cíl působení a odsouzeného s ohledy na „charakteristiku osobnosti, sociální situaci, délku trestu, příčiny trestné činnosti a zájmy odsouzeného.“⁵⁵

Programy zacházení odsouzených ve VTOS:

- **Pracovní aktivity** – zaměstnání, pracovní terapie a práce potřebná k zajištění provozu věznice. „Zde jde především o pracovní návyky patřící k nejdůležitějším předpokladům, a vedoucí k sociální adaptaci, ale také anticipaci vězňů“.⁵⁶ Dle anglického průkopníka moderní penitenciaristiky Johna Howarda: „Nechte vězně pracovat a budou ctnostní.“⁵⁷
- **Vzdělávací aktivity** – organizované či realizované školským vzdělávacím střediskem, vzdělávání realizované pracovníků oddělení VT, vzdělávání v korespondenčních kurzech základních, středních, vyšších odborných či vysokých škol v rámci ČR.
- **Speciální výchovné aktivity** – terapeutický program skupinový nebo individuální, léčebné a pedagogické programy.

⁵⁴ Vězeňská služba ČR. *Efektivnost programu zacházení*. České vězeňství č. 5/2004. Sb., ČR, Praha: 2004. ISSN 1213-9297.

⁵⁵ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, s. 16. ISBN 978-80-7435-378-9.

⁵⁶ JŮZL, Miroslav a Antonín OLEJNÍČEK. *Penologie a penitenciární pedagogika*. Brno: IMS, 2004, s. 373. bez ISBN.

⁵⁷ Tamtéž.

- **Volnočasové (zájmové) aktivity** – skupinové a individuální zájmové činnosti.
- **Aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů** – aktivity přispívající k přípravě k soběstačnosti po propuštění odsouzeného na svobodu.

V programu zacházení věznice pravidelně hodnotí plnění cílů. Na základě vyhodnocení bere ohled na dosažený vývoj, změny v chování a jednání odsouzeného. Při splnění cílů zpravidla věznice přeřadí odsouzeného do minimálního PZ. Při nesplnění ho naopak přeřadí do individualizovaného programu zacházení. Jak uvádí Mařádek, „výsledek vězeňské péče by se měl projevit u propuštěného vězně v obnově tělesných, psychických a sociálních funkcí...“⁵⁸

Podle Černíkové by měl program zacházení směřovat ke třem hlavním cílům:

- **Kultivaci návyků dalším vzděláváním**, pod kterou se rozumí vlastní profesní příprava, rekvalifikace, celoživotní vzdělávání, zájmové vzdělávání, rozvoj zájmů a zálib, kvalitní využívání volného času apod.
- **Osvojování si vhodných sociálních dovedností** pro readaptaci na život mimo vězení, především zaměřených na udržení sociálních vazeb.
- **Specifické pomoci a odbornému poradenství** zaměřenému na řešení osobních problémů (dluhové poradenství, rozvodová a po rozvodová péče, právní poradenství atd.).⁵⁹

3.2 Zaměstnávání odsouzených

Zaměstnávání odsouzených patří mezi důležitou součástí programu zacházení, neboť bez zaměstnání není odsouzený schopen návratu do společnosti, aniž by páchal další delikvenci.⁶⁰ Práce, kterou má odsouzený vykonávat, by měla odpovídat jeho současnému zdravotnímu stavu a odborným znalostem. Odsouzený, který není po dobu VTOS uznán zdravotně nezpůsobilým, je mladší 65 let, není plně invalidní, má povinnost po dobu VTOS pracovat. Zaměstnávání odsouzených pozitivně otužuje nestabilní pracovní návyky a sociální vztahy. Současně je jednou z možností, jak plně využít náplň volného času a hradit postupně finanční závazky odsouzeného, které jsou s VTOS spojeny. Pracovní zařazení

⁵⁸ MAŘÁDEK, Vladimír. *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2005, s. 202. ISBN 80-7368-002-5.

⁵⁹ ČERNÍKOVÁ, Vlasta a Vlasta MAKARIUSOVÁ. *Sociální ochrana*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996, s. 88. ISBN 80-85981-36.

⁶⁰ FISCHER, Slavomír a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie*. Praha: Grada, 2014, s. 197. ISBN 978-80-247-5046-0.

by pro odsouzeného nemělo být trestem. Při zařazení do zaměstnání by se měl brát ohled na plné využití všech dosažených kvalifikací.

„Věznice vytvářejí podmínky pro zaměstnávání odsouzených buď v rámci vlastní podnikatelské činnosti, nebo na smluvním základě s jiným podnikatelským subjektem nebo organizací.“⁶¹ Po písemném souhlasu odsouzeného je mezi VS ČR a podnikatelským subjektem či organizací sepsána smlouva na principu uzavření smlouvy o dílo. Souhlas se zařazením do práce se vyžaduje pouze u soukromých subjektů. Může mít několik variant. Odsouzený vykonává práci ve střežené části věznice nebo mimo věznici. Před zařazením do práce musí být každý odsouzený seznámen se svými právy a povinnostmi. Musí být proškolen o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, kteréžto instrukce jsou povinni dodržovat. Ředitel věznice na základě pracovněprávních předpisů rozvrhuje odsouzeným pracovní dobu, nařizuje práci ve dnech pracovního klidu či práci přesčas. Odsouzeným přísluší odměna za vykonanou práci, podmínky na vyplácení stanoví ustanovení § 33 ZVTOS. Výši odměny a podmínky pro poskytování stanoví vláda nařízením č. 365/1999 Sb.⁶²

Ač si to odsouzení ve VTOS neuvědomují, pobírají-li za svou práci pracovní odměnu, jsou povinnosti hradit odvody, které jim ukládají zvláštní zákony. VTOS je nezbavuje povinností, platit daně podle daňových zákonů, např. dle zákona č. 586/1992 Sb.⁶³, o daních z příjmů, a také zdravotní a sociální pojištění. Na základě vykonané práce se z odměny provádí srážky na výživném, srážky spojené s úhradou nákladů za výkon trestu a dalších nákladů spojených s výkonem trestu (stravné, ubytování, vystrojování). Zbývající část pracovní odměny se rozdělí na kapesné a úložné. Nevyčerpané úložné se při propuštění z VTOS vyplácí v hotovosti, pokud se věznice s odsouzeným nedohodne jinak.

Do vzdělávacího programu v nepracovním provozu bylo v roce 2016 zařazeno „645 odsouzených, do terapeutických programů 753 odsouzených a na práce bez odměny v rámci programu zacházení bylo průměrně zařazeno 738 odsouzených.“⁶⁴ Do těchto programů patří učební obory a kurzy zaměřené k posilování pracovních návyků, které se mohou pozitivně projevit na jeho dalším pracovním nasazení.

⁶¹ NEDOROST, Libor. *Vězeňství a správa vězeňství v ČR*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 31. ISBN 80-210-1114-9.

⁶² § 2 odst. 2 – nařízení vlády č. 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony judikáty info* [online]. 2014 Judikaty.info [cit. 2017-22-10]. Dostupné z: <https://zakony.judikaty.info/cz/predpis/narizeni-365/1999>.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Informační servis VS ČR. *Obecné informace Vězeňská služba České republiky* [online]. © 2018 [cit. 2018-13-02]. Dostupné z: <http://vs-cr.cz/informacni-servis/informace-podle-zakona-1061999-sb/obecne-informace/>.

Na základě ročenky VS ČR byla v roce 2016 zaměstnanost u „6 788 odsouzených. Z toho bylo v provozovnách hospodářské činnosti zaměstnáno průměrně 2 238 odsouzených, ve vnitřním provozu a ve vlastní výrobě 2 635 odsouzených a u cizích subjektů bylo zaměstnáno průměrně 1 915 odsouzených.“⁶⁵

3.3 Kázeňské odměny a tresty

Odsouzený je povinen se chovat podle ZVTOS a vnitřního řádu věznice. Tomu, který svým chováním, jednáním nebo příkladným činem projevuje odpovědný přístup k plnění stanovených povinností a současně spolupracuje při naplňování účelu výkonu trestu, je možné udělit kázeňskou odměnu. Kázeňská odměna představuje jeden z prostředků k dosažení cílů VTOS. Její uložení má možnost u odsouzeného i ostatních odsouzených stimulovat pozitivní chování. „O udělení kázeňské odměny odsouzený nežádá, avšak pokud jsou splněny podmínky pro udělení, projedná s ním před jejím udělením zpravidla vychovatel, jakou odměnu mu udělí nebo ji navrhne (pokud sám není oprávněn k udělení takové odměny).“⁶⁶ Udělení kázeňské odměny se písemně zaznamená do předem vyplněného formuláře, který odsouzený podepíše a poté se vkládá do osobního spisu odsouzeného.

Kázeňské odměny, které lze uložit odsouzenému:

- pochvala, vyslovena vždy ústně, avšak stvrzena podpisem odsouzeného, pro její posílení je možné vyslovit odsouzenému pochvalu před skupinovou,
- zvýšení kapesného uvolněním částky z úložného, nejvýše o jednu třetinu na dobu maximálně 3 měsíců,
- mimořádné navýšení doby návštěv v kalendářním měsíci až na 5 hodin,
- povolení jednorázového nákupu potravin a věcí pro osobní potřebu, pouze v případě, když odsouzený má větší částku na úložném, než je předpokládaná cena jízdného domů a stravného na jeden den (v současné době činí částka 500 Kč),
- věcná nebo peněžitá odměna do výše 1 000 Kč,
- rozšíření osobního volna na kulturní, sportovní nebo jiné zájmové aktivity až po dobu 1 měsíce,

⁶⁵ Obecné informace/Generální ředitelství. *Obecné informace* [online]. © 2018 [cit. 2018-12-02]. Dostupné z: <http://vs-cr.cz/informacni-servis/informace-podle-zakona-1061999-sb/obecne-informace/>.

⁶⁶ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, s. 159. ISBN 978-80-87212-89-9.

- povolení opustit věznici až na 24 hodin (spojené s návštěvou nebo programem zacházení),
- přerušování VTOS.⁶⁷

Při porušení povinností, které jsou stanovené v ZVTOS a ve vnitřním řádu věznice je možné udělit odsouzenému kázeňský trest. V případě porušování kázně a povinností, lze udělit odsouzenému tyto kázeňské tresty:

- důtku, vyslovenou odsouzenému ústně individuálně nebo pro posílení účinku udělením trestu před skupinou,
- snížení kapesného z úložného, a to nejvýše o jednu třetinu na dobu až 3 měsíců,
- zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce,
- pokutu do výše až 1 000 Kč,
- propadnutí věci,
- umístění do uzavřeného oddělení až na 28 dní, s výjimkou plnění úkolů z programu zacházení,
- celodenní umístění do uzavřeného oddělení až na 20 dní,
- umístění do samovazby „díry“ až na 20 dní.⁶⁸

„Odsouzený, který se dopustil nevhodného chování může být kázeňsky potrestán, naopak odsouzený, který si vzorně plnil povinnosti může být kázeňsky odměněn.“⁶⁹

Před uložením kázeňského trestu musí být odsouzenému ve VTOS dána možnost, aby se k trestu vyjádřil. Vyjádření odsouzeného se zaznamená do příslušného tiskopisu. Souhlas se svou výpovědí vyjádří odsouzený podpisem. Pokud se odsouzený odmítne vyjádřit a následně podepsat, nemá to pro kázeňský trest právní význam. Uložený kázeňský trest je možné odsouzenému zahladit. Pro odsouzeného ve VTOS je kázeňské hodnocení, odměňování či trestání silným motivačním faktorem kvůli možnosti podmíněného propuštění či přeražení do jiného typu věznice. Při ukládání kázeňských trestů a udělování kázeňských

⁶⁷ § 45 odst. 2 – zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2017 [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

⁶⁸ § 46 odst. 4 – tamtéž.

⁶⁹ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008, s. 45. ISBN 978-80-7372-287-6.

odměn je nutné přihlížet k individualizaci každého odsouzeného, přiměřenosti, stupňování, důslednosti a spravedlnosti tak, aby byl co nejvíce posílen výchovný efekt odměny i trestu.⁷⁰

⁷⁰ § 54 – zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2017 [cit. 2017-26-12]. Dostupné z: <https://www.zakony.pro/lidi.cz/cs/1999-169>.

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Hlavním cílem výzkumné části je pomocí kvantitativního šetření zjistit a analyzovat názory propuštěných odsouzených na výkon trestu odnětí svobody, Vězeňskou službu ČR a aktivity programu zacházení.

4.1 Koncepce výzkumného šetření

Pro výzkumné šetření byla zvolena dotazníková metoda. Gavora⁷¹ definuje dotazník jako způsob písemného kladení otázek a získávání odpovídajících písemných odpovědí. Hlavními činiteli výzkumu jsou lidé, kteří byli odsouzeni za trestný čin a byli již ve výkonu trestu. Uvedení respondenti nám mohou poskytnout dostatečné informace ke zpracování odpovědí na stanovené otázky, protože, jak uvádí Vágnerová⁷², lidé se projevují různými způsoby, reagují na daný problém dle momentální situace, očekávání a zkušeností.

V souladu s cílem výzkumného šetření a tématem výzkumného problému byly stanoveny výzkumné otázky (dále jen VO):

VO1: *Jaký je pohled propuštěné/ho odsouzené/ho na průběh výkonu trestu?*

VO2: *Jak hodnotí propuštění respondenti aktivity programu zacházení?*

VO3: *Jaký je přístup popuštěných k práci Vězeňské služby České republiky?*

Po splnění těchto cílů byly stanoveny následující hypotézy:⁷³

Hypotéza 1: Většina propuštěných odsouzených z VTOS (60 % a více) se nestaví k Vězeňské službě České republiky pozitivně. Hypotéza vychází z faktu, že respondenti, kteří vyplnili dotazník se stavějí k VTOS a k zaměstnancům Vězeňské služby ČR negativně. V teoretické části je hypotéza zaměřená na program zacházení, udělování kázeňských odměn a trestu. Výkon trestu je z jejich pohledu vnímán jako „nudný“ aspekt, ze které nemají viditelný přínos. První hypotézu lze sytit položkou dotazníku číslo 5 a 13, na které respondenti anonymně odpovídali.

⁷¹ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. s. 99. ISBN 80-85931-79-6.

⁷² VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 19. ISBN 978-80-7367-414-4.

⁷³ Většinu respondentů chápeme jako 60 % a více.

Hypotéza 2: Většina vícekrát vězněných respondentů (3x a vícekrát) se lépe adaptuje na podmínky výkonu trestu než osoby prvovězněné. Hypotéza vychází z domněnky, že se do výkonu trestu častěji dostávají „recidivisté“. Teoretická část se zabývá VTOS a plněním programů zacházení. Pro recidivisty je snadnější přijímat pravidla vězeňské subkultury než pro osoby prvovězněné. Vězeňská služba je uvedenou cílovou skupinou vnímána zcela odlišně. Vícekrát vězněné osoby požadují od ostatních odsouzených poslušnost, s VS ČR nespolupracují, což má za následky udělování kázeňských trestů. Hypotézu sytí položkami dotazníku číslo 4, 9 a 16.

Hypotéza 3: Většina prvovězněných respondentů postrádala ve výkonu trestu svobodu. Hypotéza vychází ze skutečnosti, že ve VTOS se ocitají převážně mladé osoby od 30–39 let.⁷⁴ Je zde předpoklad, že prvověznění odsouzení se snaží plnit veškeré povinnosti spojené s výkonem trestu s cílem získat co nejvíce kázeňských odměn, aby mohli co nejdříve opustit brány věznic. Hypotéza je sytlena otázkami číslo 4, 9 a 12. V teoretické části je hypotéza podložena umístováním odsouzených do výkonu trestu a jejich zařazováním do programu zacházení.

4.2 Příprava a realizace výzkumného šetření

Respondentům byl předložen dotazník (viz příloha A – Dotazník zaměřený na názory propuštěných odsouzených k realizaci výkonu trestu odnětí svobody), ve kterém jim byly pokládány otázky zaměřující se na jejich názor na Vězeňskou službu ČR, aktivity program zacházení (dále jen PZ), využití volného času a realizaci VTOS.

Dotazníková metoda byla realizována ve velmi krátkém časovém úseku během března 2018. V uvedené době byly získány potřebné informace z dotazníků 30 propuštěných odsouzených. Dotazník byl distribuován různými cestami (klasickou i elektronickou poštou a sociálními sítěmi). Dotazník se skládal ze tří typů otázek, na které respondenti odpovídali otevřenou, uzavřenou (*ano, ne a nevím*) a polouzavřenou formou odpovědi. Nejdříve byli respondenti dotazováni na informace týkající se jejich osoby (pohlaví, věk, vzdělání, počet odsouzení apod.) a poté na jejich názory.

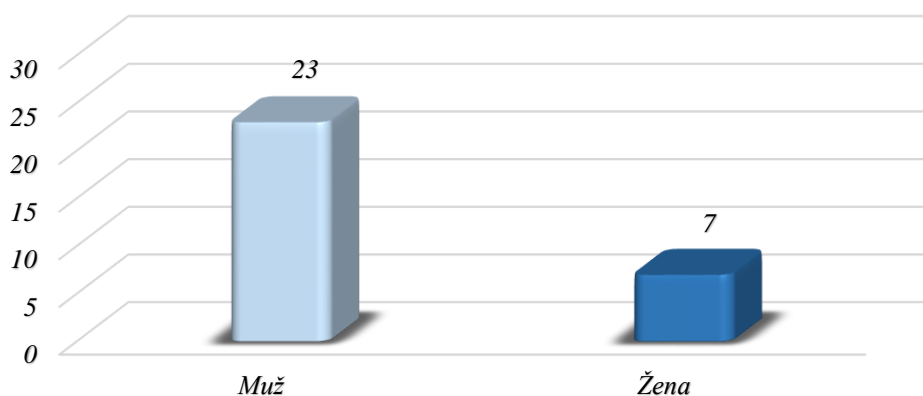
⁷⁴ Statická ročenka Vězeňské služby. *Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky. České republiky za rok 2016* [online]. Vězeňská služba České republiky, 1. října 2017 [cit. 2017-23-12]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/správní/statistiky/Statistiké%20ročenky/Rocenka_2016.pdf>

Dotazník obsahoval celkem 16 položek, z toho 10 uzavřených (zde bylo nutné si vybrat pouze jednu z předepsaných možností), 3 otevřené (zde měli respondenti možnost rozepsat svůj názor) a 3 polouzavřené (respondenti zde měli možnost zvolit si více odpovědí současně i s doplněním). Položky byly seřazeny tak, aby se zaměřovaly na zkoumané oblasti. Poté byly vyhodnoceny, a následně zpracovány do grafické podoby. Ke zpracování získaných dat byl použit program Microsoft Office Word 2016 a Microsoft Office Excel 2016. Vyhodnocení dotazníků z pohledu statistik, tj. čísel a procent, která jsou podrobně zaznamenána pod každým grafem, bylo provedeno na konci práce. Celkem bylo rozesláno 30 dotazníků, návratnost dosáhla celých 100 %.

4.3 Časový rozvrh a charakteristika respondentů

Administrace probíhala v měsíci březnu 2018. Po rozeslání dotazníků měli respondenti možnost se průzkumu anonymně zúčastnit a po vyplnění dotazníků je odeslat zpět. Celkový počet představovalo 30 respondentů různého pohlaví a věku. Výsledky jsou prezentovány formou sloupcových grafů. V každém grafu je znázorněn počet skutečných odpovědí, které respondenti označili. Pro snadnější přehlednost jsou doplněny procentuálním vyjádřením.

1) Jste:

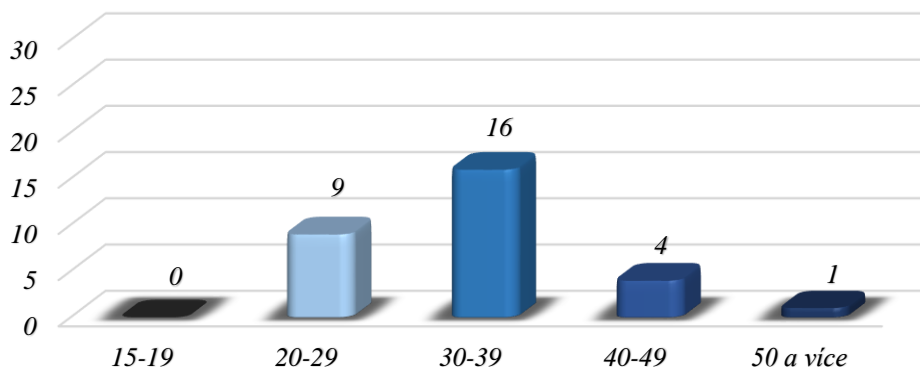

Graf č. 2 – Pohlaví respondentů

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 2 znázorňuje převažující zastoupení mužské populace mezi respondenty průzkumu. Mužů, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, bylo celkem 23 (77 %), žen bylo pouze 7 (23%).

2) Jaký byl Váš věk v době odsouzení?

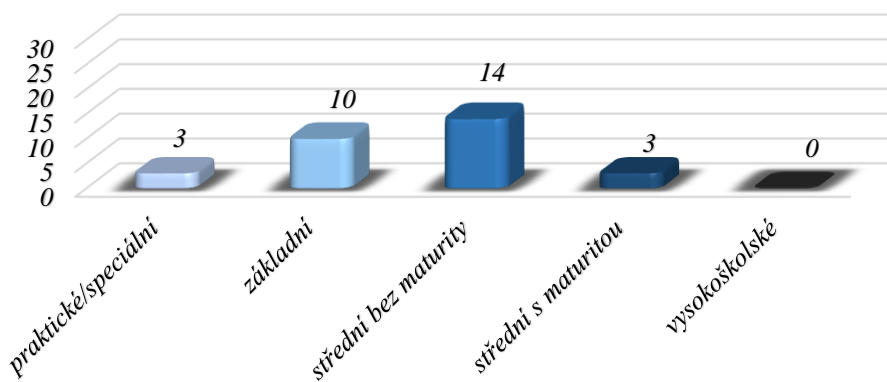
Graf č. 3 – Věk respondentů

Zdroj: Vlastní výzkum

Druhá položka měla za úkol zjistit zastoupení věkové populace propuštěných odsouzených ve VTOS. Nejvíce odpovědí se nacházelo v kategorii *30–39let*, a to celkem v 16 případech (53 %). Další zastoupenou kategorií byla věková skupina *20–29let*, a sice 9 dotazovaných (30 %) a ve 4 případech (13 %) kategorie *40–49 let*. U kategorie *50 a více* odpověděl pouze respondent 1 (7 %). Nikdo z respondentů neoznačil věk *15 až 19let*.

Graf č. 3 tedy znázorňuje, že trest odnětí svobody zastupují převážně propuštění odsouzení ve věkové kategorii 30 až 39 let.

3) Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

Graf č. 4 – Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

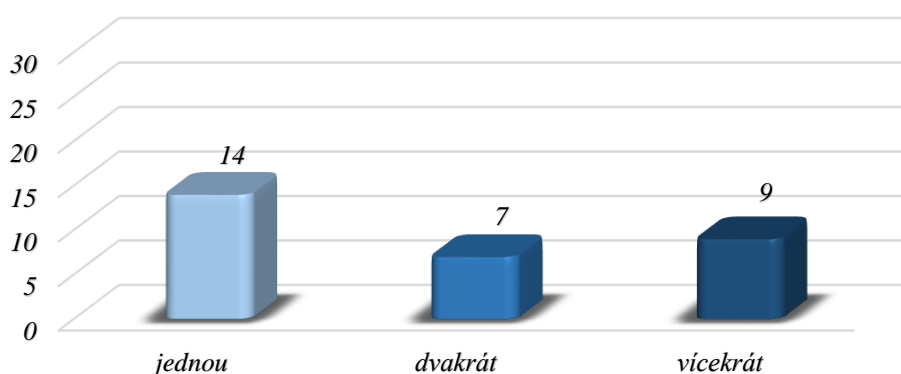
Zdroj: Vlastní výzkum

Třetí položka dotazníku se zaměřovala na zjištění nejvyššího vzdělání u respondentů. Nejvíce odpovědí respondentů bylo zaznamenáno u kategorie *střední bez maturity* celkem

u 14 (47 %), kategorie *základní vzdělání* si zvolilo celkem 10 dotazovaných (33 %). Shodné varianty byly zaznamenány u kategorie *praktické/speciální vzdělání a střední s maturitou* celkem třikrát (20 %). U kategorie *vysokoškolské vzdělání* nebyla zaznamenána žádná odpověď.

Graf č. 4 znázorňuje, že výzkumného šetření se účastnilo nejvíce respondentů se středním vzděláním bez maturity.

4) *Ve výkonu trestu jste byl/a?*

Graf č. 5 – *Ve výkonu trestu jste byl/a?*

Zdroj: *Vlastní výzkum*

Položka číslo čtyři zjišťovala, kolikrát byl respondent ve VTOS. Nejvíce odpovědí bylo zaznamenáno u kategorie *jednou* celkem ve 14 případech (47 %). Volbu *vícekrát* potvrdilo celkem 9 respondentů (30 %). Nejméně odpovědí získala kategorie *dvakrát* celkem 7 dotazovaných (23 %). Z grafu č. 5 je jasné, že ve výkonu trestu bylo nejvíce osob, které byly trestány jen jednou.

4.4 Výsledky

5) *Byl pro Vás výkonu trestu v něčem přínosný?*

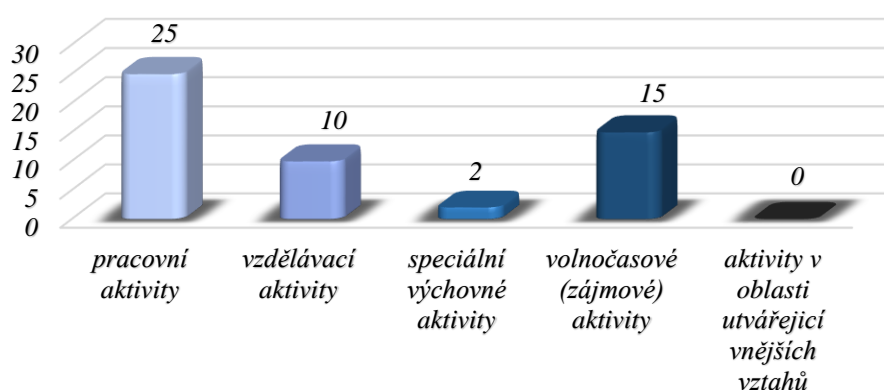
Položka číslo pět byla zaměřena na otázku, zda byl pro respondenty VTOS v něčem přínosný. Na položku odpovědělo 18 respondentů (60 %) *ne*, *ano* označilo 12 respondentů (40 %).

Z toho vyplývá převažující názor, že propuštění odsouzení považují výkonu trestu za nepřínosný.

6) *Byl/a jste ve výkonu trestu pracovně zařazen/a?*

Položka číslo šest měla za úkol zjistit, zda propuštění odsouzení, byli během VTOS pracovně zařazení. Odpověď *ano* označilo celkem 22 respondentů (73 %), zatímco *ne* 8 respondentů (27 %). Z odpovědí na šestou položku vyplývá, že většina respondentů byla ve výkonu trestu pracovně zařazena a schopna si zachovat pracovní návyky, potřebné k integraci zpět do společnosti.

7) *Můžete uvést konkrétní aktivity programu zacházení, které jste navštěvovala/a (které vedli zaměstnanci věznice)?*

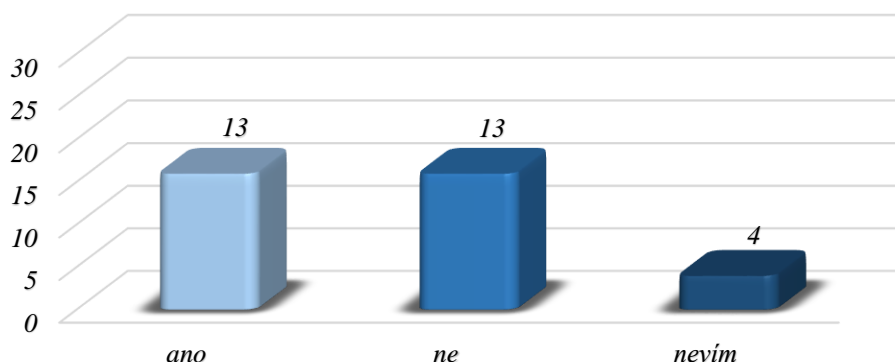
Graf č. 6 – *Můžete uvést konkrétní aktivity programu zacházení, které jste navštěvovala/a (které vedli zaměstnanci věznice)?*

Zdroj: *Vlastní výzkum*

Otázka číslo sedm zjišťovala, do jaké aktivity v programu zacházení byli respondenti zaměstnanci VS ČR zařazení. Odpovědi respondentů byly otevřené, proto se aktivity opakovaly. Celkem 25 dotazovaných (83 %) uvedlo *pracovní aktivity*, do *volnočasových aktivit* jich bylo zařazeno celkem 15 (50 %). K zařazení do *vzdělávacích aktivit* se přihlásilo 10 dotazovaných (33 %). Celkem 2 respondenti (7 %) uvedli zařazení do *speciálně výchovných aktivit*. Žádný z respondentů neuvedl *aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů*.

Graf č. 6 znázorňuje, že respondenti byli nejčastěji zaměstnanci Vězeňské služby zařazení do pracovních aktivit.

8) Byly pro Vás uvedené aktivity přínosné?

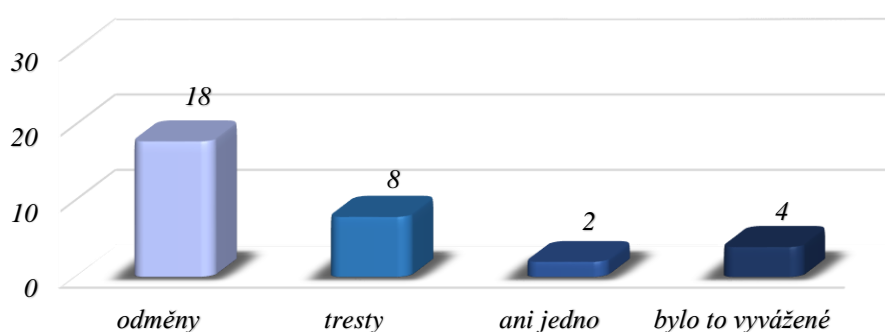
Graf č. 7 – Byly pro Vás uvedené aktivity přínosné?

Zdroj: Vlastní výzkum

Položka číslo osm souvisí s předchozí otázkou číslo sedm. Zaměřuje se na to, zda pro respondenty byly aktivity uvedené v předchozí odpovědi přínosné. Velmi zajímavá je shoda u varianty *ano* i *ne* celkem v 13 případech (86 %). Varianta *nevím* byla zvolena celkem čtyřikrát (14 %).

Graf č. 7 znázorňuje, že respondenti dotazníkového šetření vnímají aktivity programu zacházení rozdílně.

9) Získal/a jste ve výkonu trestu převážně kázeňské odměny nebo tresty?

Graf č. 8 – Získal/a jste ve výkonu trestu převážně kázeňské odměny nebo tresty?

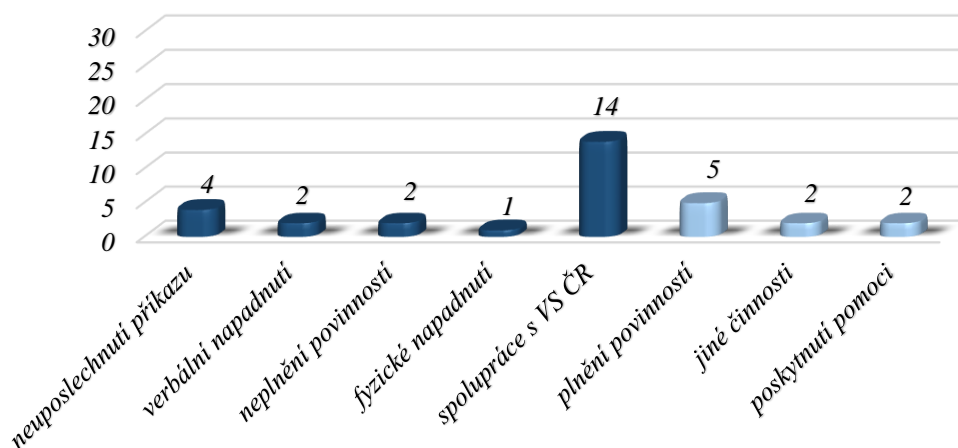
Zdroj: Vlastní výzkum

Položka číslo devět se ptá, zda respondenti získali ve VTOS kázeňské odměny nebo tresty. Jako nejčastější odpověď uvedla většina respondentů tj. 18, variantu *odměny* (60 %). Druhou nejčastější vyplňovanou variantou byly *tresty* celkem 8 (27 %), v pořadí za ní se umístila

varianta *bylo to vyvážené*, a to ve 4 případech (13 %). Nejméně respondentů (2; čili 7 %) zvolilo variantu *ani jedno*.

Graf č. 8 znázorňuje, že většina respondentů během VTOS získala odměny.

10) Za jakou činnost jste dostal/a kázeňské tresty nebo odměny? (co jste udělal/a)

Graf č. 9 – Za jakou činnost jste dostal/a kázeňské tresty nebo odměny? (co jste udělal/a)

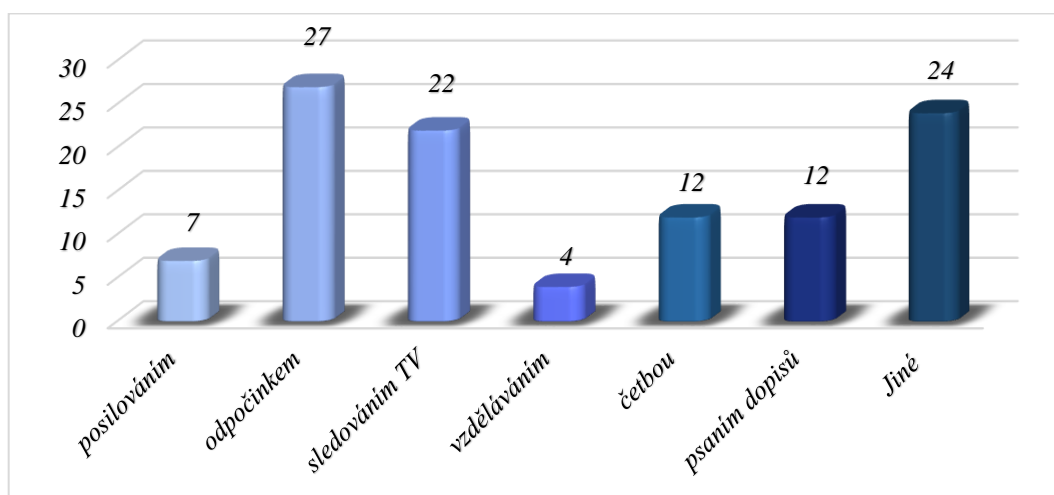
Zdroj: Vlastní výzkum

Položka číslo deset zkoumala, za jakou činnost respondenti dostali kázeňské odměny či tresty. Pro lepší přehlednost, bylo v grafu č. 9 zvoleno barevné rozlišení. Tmavě modré sloupce označují – získané kázeňské tresty a světle modré sloupce – získané kázeňské odměny. Respondenti se vyjadřovali pomocí otevřené odpovědi. V případě situací, za něž byly nejčastěji udělovány kázeňské tresty, bylo nejvíce uváděno *neuposlechnutí příkazu VS ČR*, to celkem čtyřikrát (14 %), shodný počet odpovědí se ukázal v případě *verbálního napadení a neplnění povinností*, tj. v obou případech u 2 dotazovaných (7 %). Kategorie *fyzické napadnutí* byla zaznamenána celkem jedenkrát (3 %).

Varianta kázeňských odměn byla vyplněna 21 respondenty (70 %). Mezi nejčastěji uváděnou kategorií chování patřila *spolupráce s VS ČR*, a to celkem čtrnáctkrát (47 %), druhým typem chování, za něž respondenti získali kázeňskou odměnu, bylo *plnění povinností vyplývajících z VTOS*, a sice 5 respondenty (17 %), poté následovaly *jiné činnosti* celkem dvakrát (7 %). Poslední zastoupenou skupinou bylo *poskytnutí pomoci* celkem u 1 respondenta (3%).

Z grafu č. 9 jasně vyplývá, že odsouzení ve výkonu trestu dostávali převážně kázeňské odměny. Jednalo se především o odměny za spolupráci s VS ČR a za plnění povinností vyplývajících z VTOS.

11) Jak jste ve výkonu trestu trávil/a Váš volný čas?

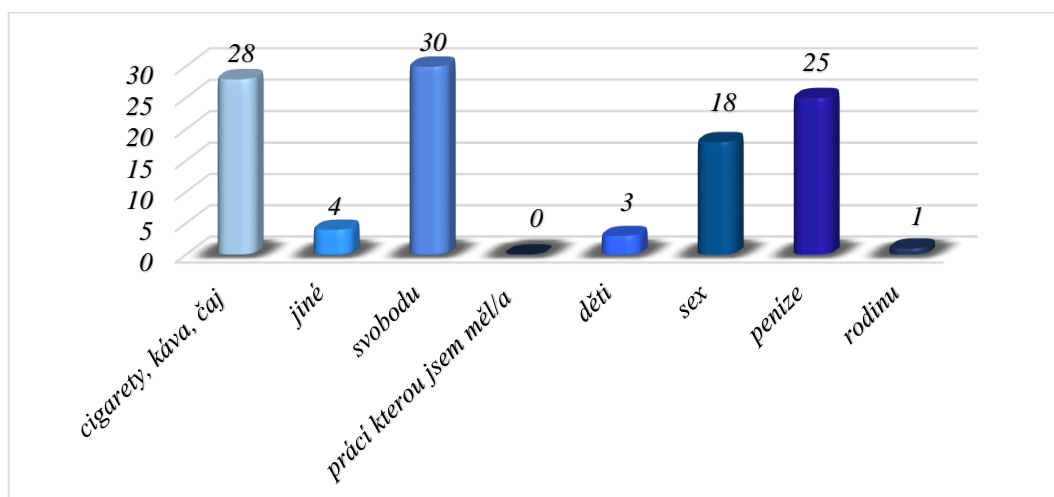
Graf č. 10 – Jak jste ve výkonu trestu trávil/a Váš volný čas?

Zdroj: Vlastní výzkum

Položka jedenáct byla zaměřena na trávení volného času ve VTOS. U otázky bylo záměrně umožněno volit více možných odpovědí. Nejvíce odpovědí bylo zvoleno u položky *odpočinkem*, v tomto případě celkem 27 (81 %), poté následovala položka *jiné* ve 24 případech (80 %) případech. Položku *sledováním TV* si zvolilo celkem 22 respondentů (73 %). Variantu *četbou a psaním dopisů* označilo 12 dotazovaných (40 %) a variantu *posilováním* uvedlo celkem 7 osob (24 %). Na variantu *vzděláváním* odpověděli 4 dotazovaní (13 %).

Z grafu č. 10 je viditelná převaha zvolených odpočinkových a oddechových aktivit.

12) Ve věznici jsem postrádal/a?

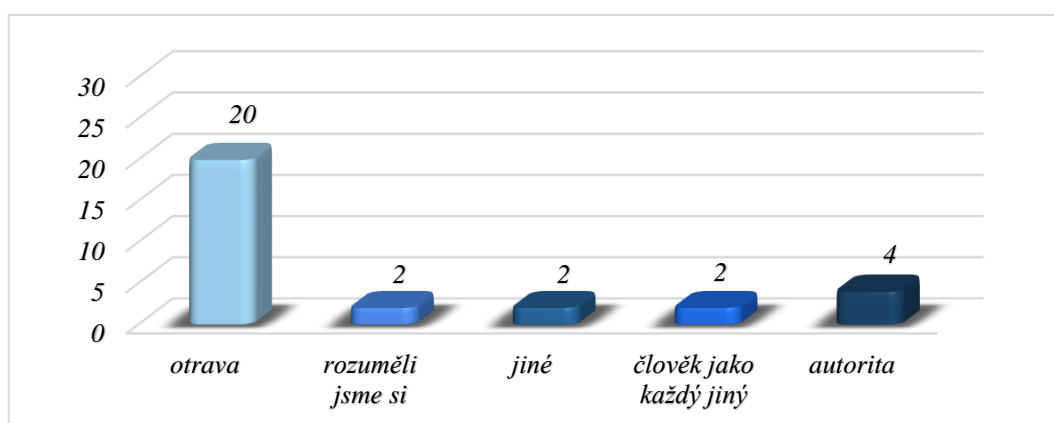
Graf č. 11 – Ve věznici jsem postrádal/a?

Zdroj: Vlastní výzkum

Další položka dotazníku zjišťovala, co propuštění vězni během VTOS postrádali. Respondenti měli možnost volit více variant. Nejvíce odpovědí získala varianta *svobodu*, a to celkem ve 30 případech (100 %), o dvě odpovědi méně získala varianta *cigarety, káva, čaj*, zde se jednalo celkem o 28 odpovědí (93 %). O tři méně bylo u varianty *peníze*, a sice 25 (83 %). Odpověď *sex* byla zaznamenána celkem v 18 případech (60 %). Variantu *jiné* uvedli celkem 4 dotazovaní (13 %) a *děti* 3 dotazovaní (10 %). Nejméně byla překvapivě zvolena varianta *rodina* (1 respondent; 3 %). *Práci, kterou jsem dříve vykonával/a* ne zvolil nikdo z dotazovaných.

Graf č. 11 znázorňuje, že propuštění odsouzení postrádali ve VTOS nejvíce svobodu.

13) Dozorce byl pro mě:

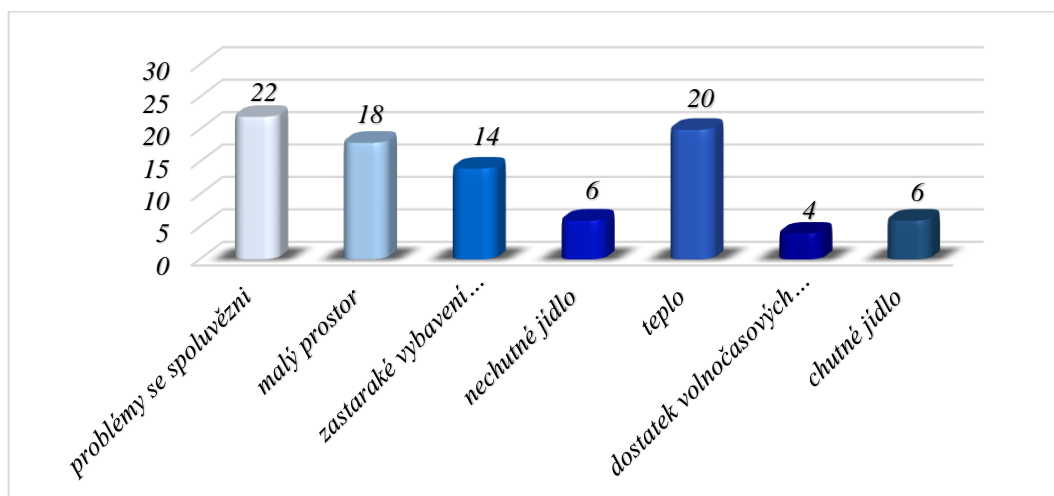
Graf č. 12 – Dozorce byl pro mě:

Zdroj: Vlastní výzkum

Položka třináctá zjišťovala názor dotazovaných na dozorce Vězeňské služby ČR. Z grafu č. 12 vyplývá, že respondenti vnímají dozorce jako *otravu* celkem ve 20 případech (67 %). Variantu *autorita* zvolili celkem 4 respondenti (14 %). Stejně odpovídali respondenti u variant *člověk, jako každý jiný*, *rozuměli jsme si* a *jiné* celkem ve 2 případech (16 %) u každé z nich.

Graf č. 12 uvádí, že nejvíce respondentů označilo dozorce Vězeňské služby ČR za otravného jedince.

14) *Váš názor na výkon trestu (věznice, vybavení, chování ze strany VS ČR apod.)?*

Graf č. 13 – *Váš názor na výkon trestu (věznice, vybavení, chování ze strany VS ČR apod.)?*

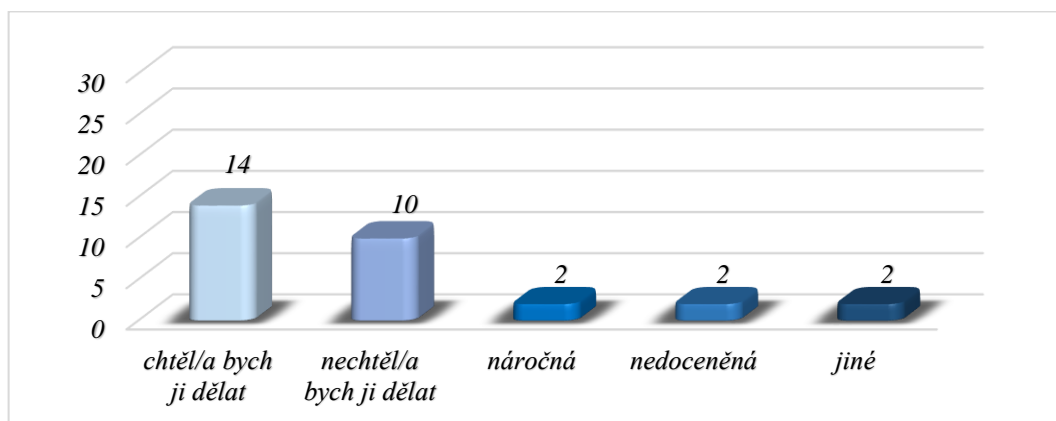
Zdroj: *Vlastní výzkum*

V položce číslo čtrnáct jsme zjišťovali názory respondentů na výkon trestu, zejména na vybavení, chování VS ČR a stravu. Respondenti měli možnost se vyjádřit k více variantám. Jak vyplývá z grafu č. 13 nejvíce respondentů mělo ve VTOS *problémy se spoluvězni*, týkalo se to celkem 22 (73 %), druhý nejpočetnější problém vidí respondenti v trávení volného času v *malém prostoru* (18 respondentů; 60 %). Dotazovaní uváděli *zastaralé vybavení věznic* celkem ve 14 případech (47 %). Posledním negativním názorem bylo *nechutné jídlo* u 6 respondentů (20 %).

Mezi kladné odpovědi bylo respondenty uváděno *teplo* na celách v celkem 20 odpovědích (67 %), druhou nejčastější bylo *chutné jídlo* v 6 případech (20 %). Poslední uváděnou odpovědí byl *dostatek volnočasových aktivit*, a to celkem u 4 osob (14 %).

Graf č. 13 znázorňuje, že nejvíce respondentů si myslí, že ve věznicích ČR je problémem vycházet na malém prostoru se spoluvězni.

15) Práce Vězeňské služby je podle Vás?

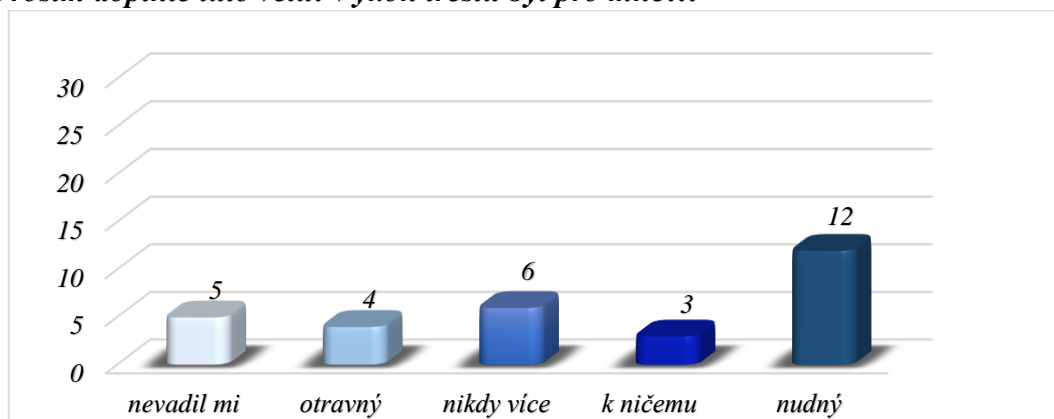
Graf č. 14 – Práce Vězeňské služby je podle Vás?

Zdroj: Vlastní výzkum

Položka číslo patnáct se zaměřuje na názor respondentů na práci Vězeňské služby. Jak ukazuje graf č. 14, nejvíce odpovědí bylo zaznamenáno u varianty *chtěl/a bych ji dělat*, a to celkem čtrnáctkrát (47 %). Položka *nechtěl/a bych ji dělat* byla zvolena celkem v 10 případech (33 %). Odpověď na položky *náročná*, *nedoceněná* a *jiné* respondenti zvolili celkem dvakrát (20 %) u všech tří variant.

Graf č. 14 znázorňuje, že větší část dotazovaných by chtěla pracovat u Vězeňské služby, což je překvapivým zjištěním s ohledem na proces prizonizace.

16) Prosím doplňte tuto větu: Výkon trestu byl pro mne...

Graf č. 15 – Výkon trestu byl pro mne...

Zdroj: Vlastní výzkum

Výše uvedená položka vyjadřuje názor respondentů na výkon trestu. Z grafu č. 15 lze vidět, že respondenti se staví k VTOS lehkovážně. Životní etapu ve výkonu trestu vnímají

negativně. Celkem 12 dotazovaných (40 %) se vyjádřilo o VTOS jako o *nudném* prožitku, dále následovala kategorie *otravný* celkem ve 4 případech (14 %), odpověď *k ničemu* uvedli celkem 3 respondenti (10 %). Naopak celkem 6 dotazovaných (20 %) doufá, že se *nikdy více* za mříže nedostanou, a 5 respondentů (17 %) se vyjádřilo, že pobyt za mřížemi *jim nevadil*. Graf č. 15 znázorňuje, že pro respondenty byl výkon trestu nudný.

4.5 Diskuze

Cílem tohoto výzkumu bylo pomocí kvantitativního šetření zjistit a analyzovat názory propuštěných odsouzených na výkon trestu odnětí svobody, Vězeňskou službu ČR a aktivity programu zacházení. S ohledem na cíl šetření byl jako nejvhodnější metoda sběru dat zvolen dotazník. Dotazník se kromě úvodních otázek skládal celkem ze 16 položek. Respondenty se stalo třicet bývalých vězňů, kteří jsou v současné době na svobodě. Byly stanoveny tři výzkumné otázky. Výsledky dotazníkové šetření přináší subjektivní pohled propuštěných odsouzených na VTOS a Vězeňské službu a nelze je v žádném případě generalizovat.

VO1: Jaký je pohled propuštěného/ho odsouzeného/ho na průběh výkonu trestu?

Z odpovědí respondentů vyplývá, že pohled propuštěného/ho odsouzeného/ho na průběh VTOS je z pohledu propuštěného odsouzeného vnímán negativně. Některé odpovědi byly rozepsány detailně, některé naopak velmi stručně. Respondenti se s velkou převahou vyjádřili v tom smyslu, že výkon trestu pro ně neměl žádný přínos. Přestože měli možnost být pracovně zařazeni, plnili úkoly z programu zacházení a získali odměny, které jsou motivačními činiteli neshledávali ho nijak přínosným. Z jejich odpovědí vyplývá, že by svůj čas na svobodě zůžtkovali jinými, dle jejich názoru smysluplnými, činnostmi. Odebraná svoboda však chyběla 100 % dotazovaných. Některé odpovědi, byly naopak překvapivě pozitivní. Do VTOS by se již opakovaně někteří dostat nechtěli, protože výkon trestu vnímají jako očistec s pevnými hranicemi, bez možnosti svobodného myšlení.

VO2: Jak hodnotí propuštění respondenti aktivity programu zacházení?

Jedna polovina dotazovaných hodnotí aktivity ve výkonu trestu kladně, s možností nabítí vědomostí, zkušeností a pracovních návyků, které mohou mít pozitivní vliv na jejich

propuštění. Druhá polovina respondentů hodnotí aktivity jako zbytečné a strukturovaně vedené. Tyto aktivity mimo VTOS nevyhledávají.

VO3: Jaký je přístup propuštěných k práci Vězeňské služby České republiky?

Reakce většiny respondentů (67 %) byla pozitivní. Práci Vězeňské služby by chtěla vykonávat nadpoloviční většina dotazovaných, ze zaměstnanců VS ČR mají respekt. O práci jako takové si myslí, že patří mezi náročné profese, které jsou nedocenené. 33 % respondentů by práci VS ČR nechtělo vykonávat, a pokud ano, jak se vyjádřili, pak pouze proto, aby odsouzeným, kteří jsou stále ve VTOS, měli možnost donést potřebné materiály, věci či suroviny.

V souvislosti s těmito cíli byly stanoveny tři hypotézy, na jejichž potvrzení nebo vyvrácení byl výzkum zaměřen.

Hypotéza 1: Většina propuštěných odsouzených z VTOS (60 % a více) se nestaví k Vězeňské službě České republiky pozitivně.

Hypotéza se verifikovala. Položka dotazníku číslo pět se zaměřila na to, zda byl pro respondenty VTOS v něčem přínosný. Na položku odpovědělo 18 respondentů (60 %) *ne* (nebyl pro ně přínosný). Jak vyplývá z položky dotazníku číslo třináct, byl pro celkem 20 respondentů dozorce otrava (67 %). I přestože si většina propuštěných odsouzených myslí, že je dozorce pro něj otrava, práci VS ČR by chtěli vykonávat (viz vyhodnocení položky č. 15).

Hypotéza 2: Většina vícekrát vězněných respondentů (3x a více) se lépe adaptuje na podmínky výkonu trestu.

Tato hypotéza se verifikovala. Většina vícekrát vězněných respondentů se dokáže lépe adaptovat na podmínky ve VTOS i přestože ho považuje za nudný. Což znázorňuje *Graf č. 15 – Výkon trestu byl pro mne*: Na tuto položku odpovědělo celkem 6 dotazovaných z 9 respondentů vícekrát vězněných (66 %). Zbývají 3 dotazovaní (10 %) odpověděli jinou odpovědí.

Tuto hypotézu potvrzuje i položka číslo devět: *Získal/a jste ve výkonu trestu převážně kázeňské odměny nebo tresty*, ze které vychází, že většina vícekrát odsouzených se lépe adaptuje na podmínky ve VTOS. U této položky byla zaznamenána odpověď zjišťující kategorii odměn celkem u 7 vícekrát vězněných respondentů (77 %). Z toho můžeme usuzovat, že se vícekrát věznění lépe adaptují na podmínky VTOS.

Hypotéza 3: Většina prvovězněných respondentů postrádala ve výkonu trestu svobodu.

Hypotézu číslo 3 lze považovat za verifikovanou. 14 respondentů označilo, že byli ve výkonu trestu poprvé. Z položky číslo dvanáct *Ve věznici jsem postrádal/a:*, na kterou odpovědělo ze 14 prvovězněných respondentů variantou *svoboda* celých 100 % dotazovaných. Dá se tedy předpokládat, že prvověznění odsouzení po propuštění z výkonu trestu vnímají primárně svobodu jako nejdůležitější hodnotu, kterou ve VTOS postrádali.

V praktické části bylo cílem získat informace o VTOS se zaměřením na programy zacházení, kázeňské odměny a tresty, názory na VS ČR a věznice. Cíl praktické části byl dle mého názoru splněn. Propuštění odsouzení hodnotí celý výkon trestu zcela individuálně a v řadě případů i diametrálně odlišně.

4.6 Souhrn výzkumného šetření

Cílem empirické části práce bylo zjistit názor respondentů na průběh výkonu trestu a na aktivity programu zacházení a jejich postoj k Vězeňské službě ČR, která na VTOS dohlíží. Byli osloveni respondenti, kteří jsou v současné době propuštěni z VTOS. Respondenti odpovídali na kladené otázky uzavřenými, polouzavřenými a otevřenými odpověďmi. Výsledky jsou prezentovány pomocí grafů s procentuálním výsledkem obsaženým v textu pod grafem. Jejich úkolem je prezentovat přehled získaných dat. Závěry výzkumného šetření nemohou být v žádném případě generalizovány, zejména s ohledem na specifickou skupinu respondentů a malý výzkumný vzorek.

Nejčastějšími dotazovanými byli ze 77 % muži ve věku od 30 až 39 let, s nejvyšším dosaženým vzděláním střední školou (bez maturity), kteří byli ve výkonu trestu poprvé. Pobyt ve VTOS považují za nepřínosný, i když byli zaměstnanci VS ČR zařazeni do pracovních a volnočasových aktivit. Svůj volný čas trávili nejčastěji odpočinkem a sledováním TV. Ve výkonu trestu postrádali nejvíce svobodu. Dozorce vnímali jako otravného jedince, který

stále něco chce, avšak práce Vězeňské služby je natolik zaujala, že by ji chtěli sami profesně vykonávat. Problémy nevnímají v samotném systému Vězeňské služby ČR, ale ve vycházení se spoluvězni. Všechny stanovené hypotézy se verifikovaly.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo pomocí dostupné literatury a výzkumného šetření zmapovat realizaci výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně v České republice. V práci byla na základě dostupné odborné literatury, vyhlášek, zákonů a souvisejících předpisů (viz seznam použitých zdrojů) popsána Vězeňská služba ČR, její poslání a cíle související s výkonem trestu odnětí svobody, samotný výkon trestu, programy zacházení, udělování kázeňských odměn a trestů. Uvedeným tématům byl v závěrečné práci věnován dostatečný prostor.

V empirické části jsou uvedeny názory propuštěných vězňů na výkon trestu a Vězeňskou službu ČR. Ke zmíněnému byla použita kvantitativní metoda – dotazníkové šetření. Šetření se účastnilo 30 respondentů, kteří anonymně odpovídali na 16 kladených otázek/položek, formou otevřených, uzavřených a polouzavřených odpovědí. Výzkum byl doplněn třemi výzkumnými otázkami a třemi hypotézami. Díky této metodě byly získány potřebné informace k zodpovězení výzkumných otázek, a zároveň pro potvrzení nebo vyvrácení stanovených hypotéz. Z výzkumu vyplynulo, že respondenty zastupuje nejčastěji věková skupina od 30 do 39 let. Respondenti byli ve výkonu trestu poprvé, s nejvyšším dosaženým vzděláním střední škola bez maturity. Všechny stanovené hypotézy se verifikovaly.

Páchání trestné činnosti vždy patřilo mezi nejsledovanější problematiku napříč celou společností. Již od samotného vzniku lidstva tyto činy provázely různé druhy trestání. Jak uvádí Montag⁷⁵, trest byl a stále je donucovacím uložením něčeho nežádoucího nebo nepříjemného jedinci (jinak by to nebyl trest). Potrestání činu probíhalo na veřejnosti a plnilo odstrašující funkci. Osoby, které byly vinny, trpěly fyzicky i psychicky několik hodin či dní než na následky uškrcení, udušení či vykrvácení podlehli. Výkony trestů se později přeorientovaly na věznění odsouzených v šatlavě, kde trávili celé dny ve studené cele o vodě a chlebu, tvrdě pracovali a spali na slámě či tvrdých postelích. Na počátku roku 1990 byl v České republice zrušen trest smrti a nastoupil trest mírnější – trest odnětí svobody na doživotí. Člověk, který je odsouzen, je nucen proti své vůli se sžít s novou rolí „vězně“, adaptovat se v novém prostředí, naučit se v něm žít a plně se orientovat. Nová role ve VTOS vede odsouzeného k izolaci a k eliminaci sociálních rolí. Uvěznění již neplní pouze represivní úlohu, ale sleduje korektivní cíle. Zaměstnanci Vězeňské služby ČR po celou dobu VTOS

⁷⁵ MONTAG, Josef a Tomáš SOBEK. *Should Paris Hilton receive a lighter prison sentence because she's rich? an experimental study* Prague: CERGE-EI, 2014. s. 3. ISBN 978-80-7343-320-82014.

působí na odsouzené takovým způsobem, který je uveden v zákoně o VTOS s cílem dosáhnout pozitivních účinků, vedoucích k nápravě delikventa.⁷⁶

Myslím si, že současná situace přeplněnosti věznic (viz příloha Tabulka č. 1) je dostatečným důkazem negativního dopadu na moderní společnosti. Bohužel věková hranice páčání trestné činnosti se stále snižuje, proto je pro odborníky, kteří se touto problematikou zabývají, tento fakt stále více alarmující. Úzce se dotýká celé společnosti, a tím pádem i každého z nás.

Pevně doufám, že bakalářská práce poslouží všem, kteří se o problematiku vězeňství zajímají, a že v ní naleznou potřebné informace pro její pochopení. Cíl závěrečné práce byl splněn.

⁷⁶ § 2 – zákon České národní rady č.555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010–2018 [cit. 2018-15-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>.

Seznam použitých zdrojů

BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. *Moc, vliv, autorita*. Praha: Managment Press, 2001. ISBN 80-7261-053-8.

Cíle a poslání VS ČR. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2017 [cit. 2017-15-11]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace4/cile-a-poslani-vs-cr-6124>.

ČERNÍKOVÁ, Vratislav a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vlasta MAKARIUSOVÁ. *Sociální ochrana*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-36.

Extrémní povolání – Vězeňská služba – YouTube. *Extrémní povolání – Vězeňská služba* [online]. © 2018 [cit. 2018-14-01]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=TL7aJcC5uaQ>.

FÁBRY, Anton. *Vaznenie: história a súčasnosť*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-379-7.

FISCHER, Slavomír a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.

FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9.

FRYŠTÁK, Marek a kolektiv et al. *Trestní právo hmotné – obecná část*, Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7418-039-2.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido 2000. ISBN 80-85931-79-6.

Generální ředitelství. *Organizační jednotky* [online]. Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky. 2018 [cit. 2018-17-01]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>.

Generální ředitelství. *O nás*. [online]. Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky. 2018 [cit. 2018-19-02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/>.

HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. ISBN 80-86708-30-6.

HÁLA, Jaroslav a Petra SOUDKOVÁ. *Jak mluví čeští vězni-místo a úloha vězeňského argotu*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2002. ISBN 80-238-9463-3.

IDNES. *Zprávy IDnes* [online]. © 1999–2017 MAFRA, a. s. [cit. 2017-16-11]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/pruzkum-median-zlocin-a-trest-vezenstvi-kriminalita-p0j-/domaci.aspx?c=A170227_163545_domaci_cen.

Informační servis VS ČR. *Vězeňská služba České republiky* [online]. 2017 [cit. 2017-16-11]. Dostupné z: <http://vscr.cz/informacni-servis/filmove-a-televizni-dokumenty-o-vs-cr/>.

Informace pro občany České republiky. *Portál Veřejné zprávy* [online]. 2017 [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=47912&nr=169~2F1999&rpp=15#local-content>.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

JŮZL, Miroslav a Antonín OLEJNÍČEK. *Penologie a penitenciární pedagogika*. Brno: IMS, 2004. bez ISBN.

JŮZL, Miroslav. *Penitenciaristika jako věda žalářní*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.

KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody na doživotí*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1995. ISBN 80-210-1197-1.

KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-163-7.

KALVODOVÁ, Věra, KUČHTA Josef a Petr ŠKVAIN. *Zákon o výkonu zabezpečovací detence*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-604-4.

KAISER, Günther. *Kriminologie: úvod do základů*. Praha: C.H. Beck, 1994. ISBN 80-7179-002-8.

KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. *Vzpouřa deprivantů: o špatných lidech, skupinové hlouposti a uchvácené moci*. Praha: Makropulos, 1996. ISBN 8090177689.

Krátký a nenávratný je pro všechny čas života – zajímavé citáty. *Azcityaty*. [online]. © 2009–2018 [cit. 2018-01-13]. Dostupné z: <http://azcityaty.cz/maro-publius-vergilius/30383/>.

MAŘÁDEK, Vladimír. *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7368-002-5.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771.

MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-89-9.

Ministerstvo spravedlnosti ČR, *Koncepce vězeňství do roku 2025*. [online]. 2016. [cit. 2017-22-11]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Koncepce/Koncepce_vezenstvi.pdf.

MONTAG, Josef a Tomáš SOBEK. *Should Paris Hilton receive a lighter prison sentence because she's rich? an experimental study*. Prague: CERGE-EI, 2014. ISBN 978-80-7343-320-8.

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální patologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2001. ISBN 80-210-2511-5.

Nařízení vlády č. 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony judikáty info* [online]. 2014 Judikáty.info [cit. 2017-22-10]. Dostupné z: <https://zakony.judikaty.info/cz/predpis/narizeni-365/1999>.

NEDOROST, Libor. *Vězeňství a správa vězeňství v ČR*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1114-9.

NETÍK, Karel, NETÍKOVÁ, Daria a HÁJEK, Stanislav. *Psychologie v právu*. Praha: C. H. Beck, 1997. ISBN 80-7179-177-6.

Nikdy se nevzdávej. *Ode dna se odráží nejlépe: Qui parcit nocentibus, innocentes punit* [online]. Svíďa [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <http://nikdysenevzdavej.blogspot.cz/2013/03/qui-parcit-nocentibus-innocentes-punit.html>.

NOVOTNÝ, Oto, ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2.

NOVOTNÝ, Oto, VANDUCHOVÁ, Marie, ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7.vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7552-358-7.

Obecné informace/Generální ředitelství. *Obecné informace* [online]. © 2018 [cit. 2018-12-02]. Dostupné z: <http://vsqr.cz/informacni-servis/informace-podle-zakona-1061999-sb/obecne-informace/>.

OTAVA, Jiří. *Současný stav sekundárního školství v rámci penitenciární praxe a možnosti jeho rozvoje*. Brno: 2012. Bakalářská práce. Mendelova univerzita v Brně, Institut

celoživotního vzdělávání.

POLLOCK-BYRNE, Joecelyn. *Women, Prison & Crime*. Blemont: Wadsworth, Inc., 1990. ISBN 0-534-12888-2.

Práva odsouzených / epravo. *Práva odsouzených* [online]. © EPRAVO.CZ, a.s. 1999-2017, ISSN 1213 [cit. 2017-11-18]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/prava-odsouzenych.12189.html>.

RADKOVÁ, Lucie. *Jak se mluví za zdmi českých věznic*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2012. ISBN 978-80-7464-109-1.

RAINE, Adrian. *The psychopathology of Crime. Criminal Behavior as a Clinical Disorder*. San Diego: 1993. ISBN: 9780125761550.

RANDÝSKOVÁ, Tereza. *Vliv vězeňského prostředí na životy odsouzených ve výkonu trestu*. Zlín: 2013. Diplomová práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií.

RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie I*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-264-5.

RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-378-9.

Rychlá fakta/ Generální ředitelství Vězeňská služba ČR. *Rychlá fakta Vězeňské služby ČR* [online]. 2018 [cit. 2018-16-03]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>.

Sarpo/Generální ředitelství. *Sarpo* [online]. 2018 [cit. 2018-26-03]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/?s=sarpo>.

Sbírka zákonů a mez. Smluv. *Vláda ČR* [online]. 2017 [cit. 2017-20-11]. Dostupné z: <http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=555&r=1992>.

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-287-6.

SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie III. díl: Negativní jevy z vězení*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. IBSN 978-80-7372-205-0.

Sněmovní tisk 351/0, část č. 1/3 Novela z. o Vězeňské službě [online]. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, 5. října 2017 [cit. 2017-14-11]. Dostupné z: <Praha.<http://psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=351&CT1=0>>.

Statická ročenka Vězeňské služby. *Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky. České republiky za rok 2016* [online]. Vězeňská služba České republiky, 1. října 2017 [cit. 2017-23-12]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/správní/statistiky/Statistiké%20ročenky/Rocenka_2016.pdf>.

ŠULC, Viktorín. *Panoptikum sexuálních vražd*. Praha: Epoque, 2013. ISBN 978-80-7425-182-5.

Uniformy příslušníků Vězeňské služby ČR. *Vazební věznice Litoměřice* [online]. Vězeňská služba České republiky, 2018 [cit. 2018-20-01]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-litomerice/o-nas/personal/uniformy-prislusniku-vezenske-sluzby-cr/>

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VALERIÁN, Luboš a Viktorín ŠULC. *Bratrstvo tajných hrobů: [kriminální případy, které šokovaly republiku]*. Praha: Epoque, 2006. ISBN 80-87027-03-5.

VÁLKOVÁ, Helena, KUČHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2.

VESELÝ, Luboš. *Doživotí: autentické výpovědi doživotních vězňů*. Praha: XYZ, 2010. ISBN 978-80-7388-321-8.

VESELÝ, Luboš. *Jak se vraždí v Čechách*. Praha: Daranus, 2013. ISBN 97-80-87423-45-5.

Vězeňský slovník/ O base, ve vězení. *Výklad pojmů z vězení* [online]. © 2017 [cit. 2017-20-11]. Dostupné z: <http://obase.cz/vyklad-pojmu-z-vezeni/>.

Vězeňská služba České republiky. *Evropská vězeňská pravidla* [online]. Vězeňská služba České republiky, 14. března 2006 [cit. 2017-20-11]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/Evropská%20vězeňská%20pravidla.pdf.

Vězeňství. Mozaika - tv. *Vězeňství* [online]. © 2016 Agentura WEBX [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <https://mozaika-tv.webnode.cz/vezenstvi/>.

Vězeňská služba ČR. *Efektivnost programu zacházení*. České vězeňství č. 5/2004. Sb., ČR, Praha: 2004. ISSN 1213-9297.

Vnitřní řád pro odsouzené Vazební věznice Mírov. *Vnitřní řád* [online]. © 2017 Vězeňská služba České republiky [cit. 2017-01-12]. Dostupné z: <http://vscr.cz/veznice-mirov/>.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č.10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s. r. o. 2010-2017 [cit. 2017-20-11]. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/2000-10>.

Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. Portál veřejné správy [online]. 2018 © Ministerstvo vnitra [cit. 2018-26-03]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=48255&nr=345%7E2F1999>.

Vyhláška 166/2014 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2017 [cit. 2017-26-11]. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/2000-10?text=166%2F2014>.

Zákon č.141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. *Kurzy.cz* [online]. © 2000–2017 [cit. 2017-20-10]. Dostupné z: <http://zakony.kurzy.cz/141-1961-trestni-rad/cast-3/>.

Zákon České národní rady č.555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010–2017 [cit. 2017-15-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. *Změny zákonů*. [online]. © Soft Books, s.r.o. [cit. 2017-19-11]. Dostupné z: <http://www.zmenyzakonu.cz/zakon.aspx?id=34600>.

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010–2017 [cit. 2017-10-11]. Dostupné z: <https://https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293#hlava2>.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Zákony pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2017 [cit. 2017-20-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů. *Esipa* [online]. © ESIPA s.r.o. 2002–2017 [cit. 2017-29-11]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?CP=2000s240&DR=SB>.

Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů. *Esipa* [online]. © ESIPA s.r.o. 2002–2017 [cit. 2017-29-11]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=2003s361>.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. *Měšec.cz* [online]. © 1998–2017 [cit. 2017-28-11]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/zakony/trestni-zakonik/>.

Zákon č. 273/ 2008 Sb., o Policii České republiky. *Zákon pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 1998–2018 [cit. 2018-13-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Přehled věznic v působnosti Vězeňské služby ČR

Příloha č. 2 – Časový rozvrh dne

Příloha č. 3 – Vězeňský argot

Příloha č. 4 – Přehled donucovacích prostředků

Obrázek č. 1 – Znak Vězeňské služby ČR

Tabulka č. 1 – Kapacita a naplněnost věznic

Graf č. 1 – Místa, kde došlo k použití donucovacích prostředků

Příloha A – Dotazník zaměřený na názory propuštěných odsouzených k realizaci výkonu trestu odnětí svobody

Příloha č. 1 – Přehled věznic v působnosti Vězeňské služby ČR

Generálním ředitelstvím Vězeňské služby České republiky podléhají následující věznice, vazební věznice a detenční ústavy:

Věznice:

- Věznice Bělušice
- Věznice Břeclav
- Věznice Heřmanice
- Věznice Horní Slavkov
- Věznice Jiřice
- Věznice Karviná
- Věznice Kuřim
- Věznice Kynšperk nad Ohří
- Věznice Mírov
- Věznice Nové sedlo
- Věznice Odolov
- Věznice Oráčov
- Věznice Ostrov nad Ohří
- Věznice Pardubice
- Věznice Plzeň
- Věznice Příbram
- Věznice Rapotice
- Věznice Rýnovice
- Věznice Stráž pod Ralskem
- Věznice Světlá nad Sázavou
- Věznice Valdice
- Věznice Vinařice
- Věznice Všehrady
- Věznice Znojmo

Vazební věznice:

- Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno
- Vazební věznice České Budějovice
- Vazební věznice Hradec Králové
- Vazební věznice Liberec
- Vazební věznice Litoměřice
- Vazební věznice Olomouc
- Vazební věznice Ostrava
- Vazební věznice Praha Pankrác
- Vazební věznice Praha Ruzyně
- Vazební věznice Teplice

Detenční ústavy:

- Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno – Bohunice
- Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava

V rámci VS ČR je zřízena Akademie vězeňské služby ve Stráži pod Ralskem.⁷⁷

⁷⁷ Generální ředitelství. *Organizační jednotky* [online]. Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky. 2018 [cit. 2018-17-01]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/o-nas/>.

Příloha č. 2 – Časový rozvrh dne

"pondělí–pátek

- 06.00 budíček, prověrka početního stavu, ranní požadavky obviněných (budíček, dlouhý tón klaksonem)
- 6.00 - 06.30 osobní hygiena, úklid
- 06.30 - 07.30 výdej snídaně, léků
- 07.45 - 16.00 vycházky
- 08.00 osobní volno (krátký tón klaksonem)
- 08.00 - 16.00 návštěvy lékaře
- 07.30 - 11.00 úklidy, osobní volno
- 11.00 - 12.00 výdej oběda (dlouhý tón klaksonem)
- 11.00 - 12.30 výdej léků
- 13.00 osobní volno (krátký tón klaksonem)
- 16.30 - 17.30 výdej léků
- 17.00 - 18.30 výdej večere (dlouhý tón klaksonem)
- 18.30 - 19.00 osobní volno
- 19.00 - 19.15 prověrka početního stavu
- 19.00 - 21.00 večerní hygiena, příprava na večerku, večerní úklid (dlouhý tón klaksonu)
- 21.00 večerka (krátký tón klaksonu)

Poznámka: v době od 08.00 hod. do večerky může obviněný odpočívat na ustlaném lůžku, a to ve vlastním nebo vězeňském oděvu.

Sobota, neděle a svátky

- 06.00 budíček, prověrka početního stavu, akutní ranní požadavky (dlouhý tón klaksonu)
- 06.00 – 06.30 osobní hygiena, úklid
- 06.30 – 07.00 snídaně, výdej léků
- 07.00 – 15.00 vycházky obviněných
- 08.00 osobní volno, úklidy (krátký tón klaksonu)
- 11.00 – 13.00 výdej oběda (dlouhý tón klaksonu)
- 11.00 – 12.30 výdej léků
- 13.00 osobní volno (krátký tón klaksonu)

16.30 – 17.30 výdej léků

16.30 – 17.30 výdej večere (dlouhý tón klaksonu)

17.30 – 19.00 osobní volno

19.00 – 21.00 osobní hygiena, příprava na večerku, večerní úklid

21.00 večerka (krátký tón klaksonu)

Poznámka: od 08.00 hod. do večerky může obviněný odpočívat na ustlaném lůžku, a to ve vlastním nebo vězeňském oděvu.⁷⁸

⁷⁸ Generální ředitelství. *O nás*. [online]. Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky. 2018 [cit. 2018-19-02]. Dostupné z: [http:// www.vscr.cz](http://www.vscr.cz).

Příloha č. 3 – Vězeňský argot

Amina – amnestie.

Apač- Rom.

Basa – věznice.

Bachař – zaměstnanec Vězeňské služby v uniformě.

Bat'oh – velmi vysoký trest.

Bešelit – být zavřený.

Bonzák – tlačítko nouze, k přivolání dozorce.

Buchna – injekční stříkačka.

Bufet – zavírací otvor v katru, kterým se podává jídlo.

Cáchař – vězeň starající se o věci zaměstnávání odsouzených a pomáhající v administrativě.

Cimra – místnost, kde vězni bydlí.

Chábr – zvláštní forma přátelství, něco jako nejlepší kamarád ve vězení.

Čórka – trestný čin krádeže.

Díra – oddělení výkonu kázeňských trestů.

Deka – způsob potrestání mezi vězni, na odsouzeného se hodí deka a kopne si, kdo jde kolem.

Drába – drogy.

El-paso –výraz pro trestný čin loupeže. Jedná se o skutek hodnocený vysokými sazbami.

Filcung – důkladná prohlídka ložnic, cel.

Flastr – kázeňský trest.

Chumelit – sebrat.

Intrik – nerovné jednání za účelem poškození konkurenta, ze zlé vůle, nebo podvod.

Kartáč – Věznice Valdice (podle Kartouzy).

Katr – dveře do cely.

Karate – porno časopis.

Kázeňák – kázeňský trest.

Kérka – tetování.

Kilovka – neoficiální zásilka.

Konina-kuň – vězeň sloužící jiným pro uznání, z donucení, či za úplatu.

Konfident – největší urážka pro vězně. Jedná se o člověka, který udává.

Král – onačení dříve užívané pro hlavu vězňů. Dnes se používá spíše jako provokativní označení pro někoho, kdo nebere ohled na ostatní.

Kolchoz – jedná se o zvláštní druh společenství dvou a více lidí, kteří mají vše společné. Jídlo, kávu, tabák společně si vaří apod.

Kvak – kvašený alkoholický nápoj max. 19 % alk.

LV (elvéčko) – eskorta k lékařskému vyšetření do civilní nemocnice.

Mařenka – výraz pro trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí (veliká část odsouzených).

Mrskat – trápit se, být smutný, mít deprese.

Mukl – vězeň určený k likvidaci.

Myš – nově příchozí vězeň.

Nachcat – mít pozitivní výsledek testu na drogy.

Nálož – přidání dalšího trestu, nebo též vysoký trest.

Nápasnost – lakomost.

Nástupák – oddělení, kam se nastupuje výkon trestu ve vazebních věznicích.

Nášup – přidání dalšího trestu.

OVKT – oddělení výkonu kázeňských trestů.

Pálka – vysoký trest.

Pampeliška – ohrožený, díky špatné pověsti, homosexuál, transvestita, udavač, odsouzený za násilí na ženě, dětech, starších osobách, nebo prostě jen psychicky slabý člověk.

Pentagon – administrativní část věznice.

Prcačkář – odsouzený za mravnostní delikt.

PTéčko – přerušení trestu odnětí svobody. Nejvyšší možná odměna pro odsouzeného. Trest lze přerušit na 20 dní. (mimo zdravotního přerušení).

Rajóny – úklid, vytírání apod.

Sčítá – početní prověrka stavu odsouzených.

Sintr – vězeňský oblek.

Trestňák – oddělení pro problematické odsouzené.

Živý – peníze v hotovosti.⁷⁹

⁷⁹ Vězeňský slovník/ O base, ve vězení. *Výklad pojmů z vězení* [online]. © 2017 [cit. 2017-20-11]. Dostupné z: <http://obase.cz/vyklad-pojmu-z-vezeni/>.

Příloha č. 4 - Přehled donucovacích prostředků

„Donucovací prostředky jsou:

- hmaty, chvaty, údery a kopy,
- slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek,
- obušek a jiný úderný prostředek,
- vrhací prostředek mající povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícími účinky,
- vrhací prostředek, který nemá povahu zbraně podle § 56 odst. 5.,
- zastavovací pás, zahrazení cesty vozidlem a jiný prostředek k násilnému zastavení vozidla nebo zabránění odjezdu vozidla,
- vytlačování vozidlem,
- vytlačování štítem,
- vytlačování koněm,
- služební pes,
- vodní stříkač,
- zásahová výbuška,
- úder střelnou zbraní,
- hrozba namířenou střelnou zbraní,
- varovný výstřel,
- pouta,
- prostředek k zamezení prostorové orientace.⁸⁰

Omezení při použití donucovacími prostředky jsou spojené ve vztahu k ženám, těhotným ženám, mladistvým a trvale pracovně nezařaditelným.

⁸⁰ § 52 – zákon č. 273/ 2008 Sb., o Policii České republiky. *Zákon pro lidi* [online]. © AION CS, s.r.o. 1998–2018 [cit. 2018-13-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>.

Obrázek č. 1 – Znaky Vězeňské služby ČR^{81 82}

⁸¹ Uniformy příslušníků Vězeňské služby ČR. *Vazební věznice Litoměřice* [online]. Vězeňská služba České republiky, 2018 [cit. 2018-20-01]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-litomerice/onas/personal/uniformy-prislusniku-vezenske-sluzby-cr/>.

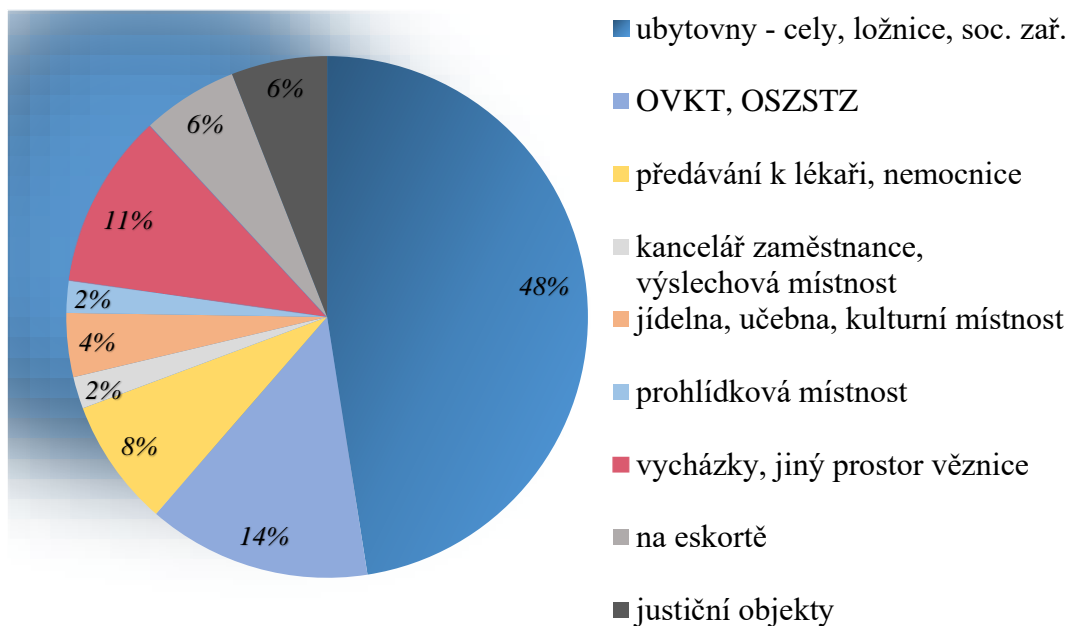
⁸² Tamtéž.

Tabulka č. 1 – Kapacita a naplněnost věznic k 19.březnu 2018⁸³

	Muži	Ženy	Mladiství	Cizinci	Celkem
Počet vězněných osob	20286	1636	95	1805	22208
Počet obviněných	1634	120	30	488	1724
Počet chovanců	75	7	N/A	3	82
Počet odsouzených	18577	1509	65	1296	20086
S nízkou ostrahou	747	184	N/A	51	931
Se střední ostrahou	5919	681	N/A	332	6600
S vysokou ostrahou	10878	605	N/A	795	11483
Se zvýšenou ostrahou	976	31	N/A	114	1007
Počet doživotně odsouzených	45	3	N/A	N/A	48

⁸³ Rychlá fakta/ Generální ředitelství Vězeňská služba ČR. *Rychlá fakta Vězeňské služby ČR* [online]. 2018 [cit.2018-16-03]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>.

Graf č. 1 – Místa, kde došlo k použití donucovacích prostředků

84

⁸⁴ Statická ročenka Vězeňské služby. *Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky. České republiky za rok 2016* [online]. Vězeňská služba České republiky, 1. října 2017 [cit. 2017-23-12]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/správní/statistiky/Statistiké%20ročenky/Rocenka_2016.pdf>.

Příloha A – dotazník zaměřený na názory propuštěných odsouzených k realizaci výkonu trestu odnětí svobody

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku oboru Sociální patologie a prevence, Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové. Dlouhou dobu se zajímám o problematiku výkonu trestu odnětí svobody. V současné době píši závěrečnou práci na téma Realizace výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně v České republice. Cílem dotazníkového šetření je zjištění Vašich názorů na Vězeňskou službu, výkon trestu a jeho realizaci. Proto bych Vás chtěla požádat o vyplnění níže uvedených otázek. Dotazník je zcela anonymní a slouží pouze studijním účelům.

1. Jste:

- Muž
- Žena

2. Jaký byl Váš věk v době odsouzení:

- 15–19 let
- 20–29 let
- 30–39 let
- 40–49 let
- 50 a více let

3. Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

- praktická/speciální (zvláštní)
- základní
- vyučen
- střední s maturitou
- vysokoškolské

4. Ve výkonu trestu jste byl/a?

- poprvé
- podruhé
- vícekrát

5. Byl pro Vás výkon trestu v něčem přínosný?

- Otevřená odpověď

6. Byl/a jste ve výkonu trestu pracovníě zařazen?

- ano
- ne

7. Můžete uvést konkrétní aktivit programu zacházení, které jste navštěvoval/a (které vedli zaměstnanci věznice)?

- otevřená odpověď

8. Byly pro Vás uvedené aktivity přínosné?

- ano
- ne
- nevím

9. Získal/a jste ve výkonu trestu převážně kázeňské odměny nebo tresty?

- odměny
- tresty
- ani jedno
- bylo to vyvážené

10. Za jakou činnost jste dostal/a kázeňské tresty nebo odměny? (co jste udělal/a?)

- otevřená odpověď

11. Jak jste ve výkonu trestu trávil/a Váš volný čas?

- odpočinkem
- posilováním
- sledováním TV
- četbou
- vzděláváním
- psaním dopisů
- jiné:

12. Ve věznici jsem postrádal/a:

- rodinu
- sex
- děti
- peníze
- svobodu
- práci, kterou jsem dříve vykonával/a
- cigarety, káva, čaj
- jiné:

13. Dozorce byl pro mě:

- autorita
- člověk, jako každý jiný
- rozuměli jsme si
- otrava
- jiné:

14. Váš názor na výkon trestu (věznici, vybavení, chování ze strany VS ČR apod.)?

- otevřená odpověď

15. Práce Vězeňské služby je podle Vás:

- náročná
- chtěl/a, bych ji dělat
- nedoceněná
- nechtěl/a bych ji dělat
- jiné:

16. Prosím doplňte tuto větu: Výkon trestu byl pro mne...

.....

Děkuji Vám za Váš čas a za vyplnění dotazníku.